ՅԻՍՈՒՍ ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՀՐԱՇԱՓԱՌ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

THE WONDERFUL RESURRECTION OF JESUS

ԱԼՊԷՌ ՆԱՐԱՏՈՒՆԿԵԱՆ

ՀԱՅ-ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՅ

1996

Մ Ո Ւ Տ Ք

Աշխարհի մէջ ինչ֊ինչ իրականութիւն ու ճշմարտութիւն որ կայ, կա՛յ նաեւ անոնց նմանող կամ զանոնք կեղծող նմանութիւններ: Օրինակ՝ Քրիստոսի Հոգեշաւիղ ու պանծալի Յարութիւնը չարափոխող շոշոլազօծ նապաստակը, որուն միջուկը պարապ է և իմաստազուրկ: Գունազարդուած հաւկիթն ու Զատկուայ հաւկթախաղը: Ս. Զատկի նպատակն է մեր ակնարկը այս նիւթական աշխարհէն դարձնել դէպի կեանքի մեծագոյն գաղտնիքը, դէպի յաւերժական ճշմարտութիւնը, որ հոգեւորը կը թանձրացնէ, աննիւթականը կը մարմնաւորէ և անտեսանելիին տեսանելի կ՚ընէ: Քրիստոսի Յարութիւնը ցնորք մը, անուրջ մը չէ՛, այլ հրաւէր մըն է հաւատալու թէ այդ անհերքելի ճշմարտութիւնը պատմութեան ընթացքը յեղաշրջող անպարտելի Յարութիւնն էր:

Սուրբ Աւետարաններու մէջ ո՞ւր յիշուած է "նապաստակը" որպէս աստուածահիրաշ մեռելոց Յարութիւն: Կաղանդ պապայո՞վ ու շոշոլայէ շինուած նապաստակո՞վ մը պիտի դաստիարակենք մեր մանուկները որ հաւատան Յիսուս Քրիստոսի Ս. Ծննդեան ու Մեռելոց պանծալի Յարութեան: Մանուկներ կ՚ուզեն գիտնալ Յիսուս Մանկան իրակա՛ն Ծնունդը, փրկարա՛ր Խաչելութիւնը և հրաշափա՛ռ Յարութիւնը:

Ի՞նչ առնչութիւն ունի նապաստակը Յիսուս Քրիստոսի պանծալի Յարութեան հետ: Ո՞ւր է իմաստը նապաստակի մը գլխուն իր երկու ցցուած ականջներով: Քրիստոսի թշնամիները ջանացին ծածկել Քրիստոսի Յարութիւնը ստութեամբ, իսկ քրիստոնեայ կոչուած աշխարհը կը բողարկէ Զայն իմաստազուրկ նապաստակով մը: Ի՛նչ հեթանոսութիւն, ի՛նչ ամօ՛թ:

Հոգեգալուստի հրեղէն ու սրբարար զօրութիւնը թող մաքրէ՛ ու սրբացնէ՛ այս Սուրբ Յարութեան օրը մեզ ու բոլոր հաւատացեալներս կեղծ պատրանքներէ և առաջնորդէ Քրիստոսի շէնշո՛ղ ու հոգեպարար Յարութիւնը տեսնելու իրականութեան:

Այս համեստ, սակայն հոգեթով ու հոգեշունչ խորհրդածութիւններս կը ձօնեմ այն բոլոր նահատակ ու անձնանուէր պապերուս ու մամիկներուս, որոնք Քրիստոսի՛ Յարութեան վստահութեամբ փակեցին իրենց աչքերը և աւանդեցին իրենց հոգիները: Սուրբ ըլլայ անոնց հաւատքի սրբաշող յիշատակը:

Ա. Նորատունկեան
Ապրիլ, 1996

Շնորհակալութեամբ ստացած եմ 175.00 տոլար 1995 տարեշրջանին որպէս մասնակցութիւն Կանթեղալոյս հրատարակութեան: Ա. Ն.

ՍՈՒՐԲ ԽԱՉՆ
ՋԵՆ ՅԱՂԹՈՒԹԻՒՆ

ՅԻՍՈՒՍ ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՀՐԱՇԱՓԱՌ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Աւետարանչութիւնը որ կը սկսի անվեհեր առաքեալներու քարոզչութեամբ, չի սկսիր Քրիստոսի Ս. Ծնունդով, այլ կը սկսի Անոր յաղթակա՛ն Յարութեամբը: Քրիստոսի թափուր գերեզմանի Յարութեան լոյսը տակաւ կը լուսաւորէ՛ ամէն մարդ, որ աշխարհ կու գայ: Քրիստոնէութիւնը՝ *Յարութեա՛ն* Կրօնքն է ու կենսակոչ Յիսուսի Յարութեան հրաշապատում դէպք իրագործումը: Աւետարանին իւրաքանչիւր դրուագը պերճախօս մեկնաբանութիւնն է Յարութեան խորհուրդին: Յիսուսի իւրաքանչիւր խօսքը և բժշկութիւնը յարութեան լոյսին առաջնորդող ծանապարհ մըն է:

Աշխարհի քաղաքակրթութեան, պատմութեան և հոգեբանութեան ընթացքը յեղաշրջող անհերքելի ճշմարտութիւնը՝ Յիսուս Քրիստոսի Յարութիւնը եղաւ: Յարութեան գեղատեսիլ իրողութիւնը՝ նսեմացուց հեթանոս կրօնքները և յեղաշրջեց ժողովուրդներու հոգեվիճակը:

Յարութեան այգալոյսին՝ անցեալի մարգարէութիւններն ու ապագայի գործադրումները գրկախառնուեցան: Յարութեան իրողութիւնը թէեւ պատմական դէպք մըն է, սակայն մեզի կը մնայ անբացատրելի խորհուրդ: Քրիստոսի *«Յարութիւնը կը մնայ գագաթնակէտային իմաստով ամենէն փառապանծ և ներշնչող տօնը, փառապսակը Քրիստոսի կեանքին և կտակին»:* Քրիստոսի աշակերտները պաշտպանեցին Յիսուսի Յարութիւնը իբրեւ դէպք, իբրեւ հրաշք, իբրեւ հաւատք, և իբրեւ իրենց կեանքին յոյսը: Յիսուս Քրիստոս՝ Իր Յարութեա՛մբ ապացուցուց թէ վերջին յաղթականը մահը չէ, այլ՝ Իր *Խօ՛սքն* է:

Պօղոս առաքեալ բիւրեղացուց Քրիստոնէութիւնը որպէս Յարութեա՛ն Աւետարան ու տարածեց զայն համայն Հռոմէական կայսրութեան մէջ--Ա. Կորնթ. ԺԵ. 3-4.

«Ես ձեզի աւանդեցի նախ այն՝ ինչ որ ես ի՛նքս ընդունեցի. թէ Քրիստոս մեռաւ մեր մեղքերուն համար՝ ըստ Գրուածքներուն, և թէ՛ թաղուեցաւ, և թէ՝ երրորդ օրը յարութիւն առաւ ըստ Գրուածքներուն, և թէ՝ երեւցաւ Կեփասին ու ապա՝ Տասներկուքին, ապա երեւցաւ միանգամայն աւելի քան հինգ հարիւր եղբայրներու, որոնց մէ շատերը կան մինչեւ հիմա. ոմանք ալ ննջեցեալ եղան: ... Ամենէն ետք երեւցաւ նաեւ ինծի՝ անարգիս, որովհետեւ ես տրուպն եմ առ

աբեալներուն. ես՝ որ ոչ իսկ արժանի եմ առաբեալ կոչուելու, բանի որ հալածեցի Աստուծոյ եկեղեցին:

Հրեայ բահանայապետներուն շինծու և սուտ հանրային կարծիքը փլաւ առաբեալներու ճշմարիտ վկայութեան առջեւ: Առաբեալներ ճառագայթեցին Քրիստոսի Յարութիւնը անպարտելի ինքնավստահութեամբ ու դարձուցին զայն օրուան տեղեկատուութիւնը բոլոր Երուսաղէմ բաղաքի փողոցներուն մէջ: Հրեայ իշխանները, որոնք խաչել տուած էին Յիսուսը, իրենց վախէն *պաշտպանողական* դարձան փոխանակ յարձակողական ըլլալու: Առաբեալներ եթէ կը ջատագովէին կեղծ ու խարդախ Յարութիւն մը, իրենց վկայութիւնը շուտով պիտի հերքուէր բահանայապետներու ապացոյցներով: Մինչդեռ Յարութեան իրական եղելութիւնը ցնցեց Երուսաղէմը: Քրիստոսի ժամանակակից զանազան ազգայնամոլ շարժումներ գոյութիւն ունեցան, որոնցմէ ո՛չ մէկը դարձաւ համաշխարհային տիրապետող կրօնք:

Աւետարանը բարոյագիտական օրէնսդրութիւն մը չէ՛: Ոչ ալ բնազանցական տեսութիւն մը: Աւետարանը առաջագոյն *բարի* ու *մխիթարակա՛ն* լուր մըն է յաւիտենական կեանքի: Առաբեալներու վկայութիւնը հաւատալի դարձաւ, որովհետեւ *իրե՛նք* կը հաւատային: Բնականն ու անբնական զօրութիւններ, չկրցան ծածկել Յարութեան իրողութիւնը:

Ի՞նչ է մեռելոց յարութիւնը:

Մեռելոց յարութեան իսկութիւնը, 1. Մեռնող մարդ էակի մը անշնչացած դիակը զմռսելով թանգարանի մը մէջ պահուիլը չէ, նման Լենինի մարմնին: 2. Մեռնող արարածի մը հոգիին վերամարմնացումը չէ՛ որեւէ կերպարանքով, «Մահը ողբերգութիւն չէ և ոչ ալ ազատութիւն, այլ փոխակերպումը նոր կեանքի, հետեւաբար նոր տառապանքներու»-- կ՛ըսէ Պուտտա: 3. Մեռելներուն իրենց *հարազատներու գիտակցութեանը* մէջ ապրիլն իսկ յարութիւն չի նշանակեր, ո՛չ ալ Հոգւո՛յ անմահութիւնն է:

Յիսուս Քրիստոսի բարոզած ու խոստացած *«Ես եմ Յարութիւնն ու Կեանքը»* կը նշանակէ.

> «Ինչո՞ւ կը զարմանաք. որովհետեւ պիտի գայ ժամանակ, երբ բոլոր անոնք որ գերեզմաններու մէջ են՝ պիտի լսեն Անոր ձայնը և դուրս պիտի ելլեն. անոնք որ բարի գործեր ըրած են՝ կեանքի յարութեան համար, իսկ անոնք որ չար գործեր ըրած են՝ դատաստանի յարութեան համար»:--Յով. Ե. 28-29:

Յարութեան գաղափարին և իրողութեան մեծագոյն, և հզօրաշեշտ

ախոյեանը հանդիսացաւ Պօղոս առաքեալ: Առաջին քրիստոնեաներու մէջ բարոյական գերադաս ուժ մը արտայայտուեցաւ, աստուածային գերի վեր կեանք մը և նկարագիր մը ի յայտ եկաւ որուն դրդապատճառը «Մեռելոց Յարութեան հաւատալն էր»: Պօղոս առաքեալի Քրիստոսը՝ Յարուցեա՛լ Տէրն էր, հզօր աստուածային անճնաւորեալ Հոգին որ մահուան իշխանութիւնը խորտակեց:

Տիեզերական թատերաբեմին վրայ խորախորհուրդ զարմանալիք մըն է Յիսուսի *Մարդեղութիւնը* ու նաեւ մեռելներէն *Յարութիւն* առնելը: Սոյն պատճառին համար մեր Տէրը կ՚ըսէ. *«Ինչո՞ւ կը զարմանաք. որովհետեւ պիտի գայ ժամանակ, երբ բոլոր անոնք որ գերեզմաններու մէջ են՝ պիտի լսեն Անոր ձայնը և դուրս պիտի ելլեն»:* Յարութիւնը երեւակայական վարպետութիւն մը չէ՛, առասպել մը չէ՛ անցեալի մշուշապատ դարերու, այլ հաւատքի *ուժո՛ւմ* մը և յոյսի աներեր *տեսողութի՛ւն:* Յարութեան մասին Քրիստոսի նախաձայնութիւնը ո՛չ այնքան զարմացնել էր, որքան հիացնել կամ յուզել:

Մինչեւ Մարդեղեալ աստուածութիւն, մարդ էակ որեւէ բաղաքակրթութեան մէջ ո՛չ իմացած ու ո՛չ ալ մտքէն անցուցած էր "մեռելներու Յարութիւնը": Մահը վերջ մը նկատուած էր փառապանծ կեանքին: Աշխարհի կեսարները, իմաստասէրները ու փարաւոնները խոնարհած էին յոխորտ մահուան պատուանդանին: Մինչեւ Մարդեղութեան փրկարար զօրութիւն՝ Քրիստոս, կորուստն ու մահը կը բարբանջէին ըսելով. «Մե՛նք ենք ձեր վախճանը ո՛վ մարդոց որդիներ, ուստի գոհացում տուէք ձեր մարմնական բոլոր մղումներուն, որովհետեւ պիտի՛ մեռնիք»:

Անյաղթ հաւատքի վեթերան Պօղոս առաքեալ ու Յարութեան գաղափարին և իրողութեան մեծագոյն, և հզօրաշեշտ ախոյեանը կ՚ըսէ.

1. *«Եթէ միայն այս կեանքին համար յոյս դրած ենք Քրիստոսի վրայ՝ ողորմելի ենք բան բոլոր մարդիկ»:*--Ա. Կորն. ԺԵ. 19:

2. *«Ինչպէս որ Ադամով ամէնքը կը մեռնին, այնպէս ալ Քրիստոսով ամէնքը պիտի կենդանանան՝ իւրաքանչիւրը իր կարգին»*--ԺԵ. 23-23:

3. *«Ի՞նչ օգուտ էր ինծի, եթէ մեռելները յարութիւն չեն առներ. ուտենք, խմենք, որովհետեւ վաղը պիտի մեռնինք»* --ԺԵ. 32:

4. *«Հիմա ձեզի ծածուկ խորհուրդ մը յայտնեմ: Բոլորս չէ՛ որ պիտի մեռնինք. բայց երբ վերջին փողը հնչէ՝ ամէնքս ալ յանկարծ պիտի նորոգուինք ակնթարթի մը մէջ: Որով- հետեւ*

փողը պիտի հնչէ և մեռելները յարութիւն պիտի առնեն անեղծ մարմիններով, և մենք պիտի նորոգուինք: Որովհետեւ մեր այս եղծանելի բնութիւնը պէտք է անեղծ բնութեան փոխուի, այս մահկանացու բնութիւնը պէտք է անմահ բնութեան փոխակերպուի, այն ատեն պիտի իրա- կանանայ գրուած մարգարէութիւնը, որ կ՛ըսէ»:

5. **«Ո՞ւր է, մա՛հ, քու յաղթութիւնդ. ո՞ւր է, դժոխք, քու խայթոցդ»**--ժե. 51-56:

Կ՛ուզեմ խտացեալ կենսագրութիւնը տալ անոնց, որոնք չեն ճանչնար Պօղոս առաքեալին ո՛վ ըլլալը: Ան Տարսոնէն եկած էր Երուսաղէմ, ուսանելու Մովսէսի Օրէնքը և ճշմարիտ ծամբան: Ուխտած էր ի գին ամէն բանի վերջ տալ Գալիլեացիներու աղանդին (Քրիստոսի հաւատացողներուն): Կասկածելիները կը տանէր Տաճար խարազանուելու և բանտարկելու: Յիսուսի հետեւորդներուն համար, *մահուան հրեշտակն* էր: Յունախօս Հրեաները Երուսաղէմէն խոյս տուած ու փախած էին մինչեւ Դամասկոս ու Անտիոք:

Պօղոս ինքզինքին հետ անհաշտ հոգեվիճակի մը մէջ էր ուր կը մարտնչէին իրարու հակընդդէմ զգացումներ: Պարապն ու անստուգութիւնը որ կը լայննար անոր հոգիին մէջ, փոխան նուազելու կը խորանար: Յիսուս Պօղոսին հանդիպեցաւ երկինքէն լուսեղէն և ճայնեղէն հզօր ներգործութեամբ: Ողջ էութեամբ ցնցուած՝ Սաւղոսի աչքերը փակուեցան արտաքին աշխարհի ու խորհայեաց նայուածքով անոնք սեւեռեցան իր ներքին էութեան վրայ: Պօղոս իր պարտութեան և յուսահատութեան մէջ լսեց բաղցրահունչ Ձայն մը, որ կ՛ըսէր իրեն. *«Սաւո՛ւղ, Սաւո՛ւղ, ինչո՞ւ կը հալածես զիս»:*

Վերոյիշեալ մեղմ և ինքուշ Ձայնը որ եկաւ Յարուցեալի սրտէն, դպաւ հիւրընկալ սրտի մը, ո՛չ թէ մոխրացնելու կամ դատապարտելու համար, այլ փոխակերպելու զայն: Նոր մարդն էր որ Պօղոսի մէջ կը յայտնաբերուէր: Սաւղոս դարձաւ՝ Պօղոս: Հալածիչը՝ տարածիչ, ատելութիւնը՝ սէր և չարին իշխանութիւնը՝ ծառայութիւն Քրիստոսին: Յարուցեալ Փրկիչ Քրիստոս *լուսածնունդ* ներգործութեամբ հանդիպեցաւ ու խօսեցաւ Պօղոսի հետ Դամասկոսի մուտքին:

Իսկութեան մէջ, Պօղոս առաքեալ աւետարանիչ մը դարձաւ տարածելու համար Յիսուս Քրիստոսի յայտնութիւնը: Իր կոչումը բարոզել էր հեթանոսներուն, խիզախօրէն և բազմաթիւ հակաճառութիւններ յաղթահարելով: Առաքելական Դարուն Պօղոս կրցաւ իր հաւատքը բացատրել աստուածաբանական իմաստասիրութեամբ ու բացատրեց

բազմաթիւ հարցումներ:

Պօղոս առաքեալին կեանքը վերջացաւ աննշան խաւարապատ մթութեան մէջ երբ փայլատակող կացինը անջատեց յոգնած գլուխը ժրաջան մարմինէն, սակայն անոր բարոզութեան բարձրաաղաղակ ջահը կը լուսաւորէ անհամար խաւարամիտ կեանքերը:

Մարդ արարածը երեք պատճառներով կը փոխէ իր կրօնքը, դաւանանքը և կուսակցութիւնը: 1. Դրամի, 2. Փառքի և 3. Կնոջ մը համար: Պօղոս առաքեալի կեանքի ապրումին մէջ, այս երեքէն ո՛չ մէկը գոյութիւն ունեցաւ: Ընդհակառակը, Քրիստոսի աւետարանչական ծառայութիւնը ի՛ր աշխատանքով (վրանագործութեամբ) ու անձնական ծախսերը հոգաց իր բսակէն: Փոխանակ փառքի ու ծափահարութեան, ան արժանացաւ հալածանքի ու բանտարկութեան: Իր անբասիր կենցաղավարութիւնը ցոյց կու տայ, թէ արտաամուսնական կամ գաղտնի սեռային յարաբերութիւններ չունեցաւ, այլ ինքզինք նուիրեց սուրբ ապրումի: Պօղոս և Պետրոս իրենց արեան նահատակութեամբ վկայակոչեցին Քրիստոսի առաքելութեան տիեզերական ոգին:

Պօղոս առաքեալին դարձը դէպի Քրիստոսի հաւատքը, ամենազդեցիկ ներգործութիւններէն մէկը մնաց Քրիստոնէական երկհազարամեայ կեանքին մէջ: Այժմ կրնանք բաջաբար ուսումնասիրել Պօղոս առաքեալի մէջբերումները մեռելոց Յարութեան մասին:

1. «Եթէ միայն այս կեանքին համար յոյս դրած ենք Քրիստոսի վրայ՝ ողորմելի ենք քան բոլոր մարդիկ»:

Որովհետեւ ա՛յն առաքեալը որ բարոզեց ու վկայեց Քրիստոսի Յարութեան Աւետարանը, ի՛նք ամբողջանուէր կերպով ծառայեց սոյն հաւատքին: Պօղոս առաքեալ նման չէր Միջին Դարու կղերականներուն որոնք կ՛ապրէին որպէս գահակալներ, տիրապետողներ ու դատաւորներ: Ան ապրեցաւ որպէս ծառայ իր հիմնած եկեղեցիներուն, անարգուած ու հալածուած իր հայրենի ցեղակիցներէն: Ոչ թէ Արեւմուտքի եկեղեցականներու նման միայն "Տուէ՛ք" բառը կը գործածէր, այլ՝ "Հրամցնել"ու նուիրելու, հիւրասիրելու ու մատուցանելու համար ապրեցաւ ան: Պօղոս առաքեալի անձնազոհութեան որպէս վարձատրութիւն, ան ստացաւ հետեւեալ գնահատանքները.

1. «Մինչեւ այսօր մնացինք ե՛ւ անօթի, ե՛ւ ծարաւ, ե՛ւ մերկ, ծեծուեցանք ալ և մնացինք անկայան. և չարաչար աշխատեցանք մեր ձեռքերով. կը բամբասէին մեզ՝ կ՛օրհնէինք, կը հալածէին՝ կը դիմանայինք, կը հայհոյէին՝ կ՛աղօթէինք. առակ-նշաւակ դարձանք ամ-

բողջ աշխարհին, ջնջոց՝ ամենուն համար մինչեւ այժմ:...Արդ, կ՛աղաչեմ ձեզի, նմանո՛ղ եղէք ինծի»--Ա. Կորնթ. Դ. 11-16

2. «Ամէն կողմէ ճնշուած՝ բայց ոչ ճզմուած, կարօտեալ՝ բայց ոչ յուսահատ, հալածուած՝ բայց ոչ լքուած, չարչարուած՝ բայց ոչ մեռած:

Ամէն ժամ մեր մարմիններուն մէջ կը կրենք Յիսուսի մահը, որպէսզի Յիսուսի կեանքն ալ յայտնուի մեր մարմիններուն մէջ. Քանզի, քանի դեռ կենդանի ենք, միշտ մահուան կը մատնուինք Յիսուսի համար, որպէսզի Յիսուսի կեանքն ալ յայտնուի մեր մահկանացու մարմիններուն մէջ»--Բ. Կորնթ. Դ. 8-11:

3. «Սա գիտենք թէ՝ Ան որ յարութիւն տուաւ Յիսուսի՝ մեզի ալ յարութիւն պիտի տայ Յիսուսի հետ, և ձեզի հետ միասին պիտի կանգնեցնէ Իր առջեւ»--Բ. Կորնթ. Դ. 14:

4. «Յիշէ՛ մեռելներէն յարութիւն առած Քրիստոս Յիսուսը, Դաւիթի ցեղէն, համաձայն իմ աւետարանիս, որուն համար կը չարչարուիմ մինչեւ շղթայուած ալ եմ ինչպէս չարագործ մը»--Բ. Տիմոթ. Բ. 8-9:

5. «Բոլոր անոնք՝ որ կ՛ուզեն աստուածպաշտութեամբ ապրիլ ի Յիսուս Քրիստոս, հալածանքներու մէջ պիտի ըլլան»-Բ. Տիմոթ. Գ.12:

Քրիստոսի ջահակիր առաքեալները եթէ բացարձակ վստահ չ՛ըլլային մեռելներու յարութեան, պիտի չհանդուրժէին վերոյիշեալ նեղութիւններն ու հալածանքները կրել: Սուրբ և իրենց Տիրոջ հաւատարիմ առաքեալներ, ինքնախաբէութեանց ցնորքին մատնուած մարդիկ չէին, ստախօսներ չէին: Րիչըրտ Նիքսընի (Ամերիկայի նախագահ)ի պաշտօնեաները սուտ խօսեցան պաշտպանելու համար իրենց նախագահը, սակայն երբ բանտարկութեան ու տուգանքի դատապարտուեցան, իրենց սուտ վկայութիւնը ետ քաշեցին: Աստուածաբարբառ և անվեհեր առաքեալները շարունակեցին իրենց վկայութիւնը ու կնքեցին իրենց հաւաստումը արիւնագիր Աւետարաններով, որովհետեւ իրենք *տեսա՛ն* ու շօշափեցի՛ն Յարուցեալ Քրիստոսը:

> *«Ասոնք բոլորը իրենց հաւատքով վկայուած ըլլալով հանդերձ՝ չստացան Աստուծոյ խոստումը. որովհետեւ Աստուած մեզի համար աւելի լաւ բան մը նախատեսած ըլլալով՝ չուզեց որ անոնք խոստումին իրականացման հասնին առանց մեզի»*

--Եբր. ԺԱ. 39-40:

2. «Ամէն կողմէ ճնշուած՝ բայց ոչ ճզմուած, կարօտեալ՝ բայց ոչ յուսահատ, հալածուած՝ բայց ոչ լքուած, չարչարուած՝ բայց ոչ մեռած: Ամէն ժամ մեր մարմիններուն մէջ կը կրենք Յիսուսի մահը, որպէսզի Յիսուսի կեանքն ալ յայտ-

նուի մեր մարմիններուն մէջ. քանզի, քանի դեռ կենդա- նի
ենք, միշտ մահուան կը մատնուինք Յիսուսի համար,
որպէսզի Յիսուսի կեանքն ալ յայտնուի մեր մահկանացու
մարմիններուն մէջ»--Բ. Կորնթ. Դ. 8-11:

Վերոյիշեալ հատուածին կեդրոնական ու շեշտեալ նախադասութիւնն է.

«Ամէն ժամ մեր մարմիններուն մէջ կը կրենք Յիսուսի մահը, որպէսզի Յիսուսի կեանքն ալ յայտնուի մեր մարմիններուն մէջ»::

Քրիստոնեան չի կրնար ծոյլօրէն յանձնուիլ դիւրինին, դրամին, իր «ես»ին կամ կազմակերպութեան զգայական շահախնդրութեան: Դիւրինը գործադրել՝ արժանիք չսեպուիր Քրիստոսի շարքին մէջ: Եթէ չ՛ըլլար Ս. Սահակ, Ս. Մեսրոպ և անոնց երանաշնորհ աշակերտներու դէպի ապագան ուղղուած անձնազոհ գործունէութիւնը, անհասկնալի պիտի մնար Հայ քրիստոնեային նահատակութիւնը և Վարդանանց դիմադրութիւնը: Խաւարին՝ դիւրակեցութեան վարժուած աչքե՛րն են միայն որ անձնանուիրումի լոյսը չեն կրնար դիտել: զԱստուած՝ Յիսուսի ապրումին, անձնազոհութեան, խոնարհութեան և Խաչելութեան մէ՛ջ կը տեսնենք, Անոր ընդմէջէ՛ն կը դիտենք և Անոր միջոցո՛վ կը ճանչնանք: Նախա-Քրիստոս հեթանոս հաւատալիքներն ու իմաստասիրութիւնները չի կրցա՛ն ըմբռնել Խաչին (զոհողութեան) ուժականութիւնը: Հեթանոսներու առաքեալ Պօղոս կը գրէ Հռոմի քրիստոնեաներուն ու կը պանծացնէ Խաչը, (ծառայութիւնն ու անձնազոհութիւնը) ըսելով.

«Կորստեան մատնուածներուն համար Խաչին ճառը յիմարութիւն է, իսկ մեզի՝ փրկուածներուս համար՝ Աստուծոյ զօրութիւնը ... Հրեաները նշան կը հայցեն, իսկ հեթանոսները իմաստութիւն կը փնտռեն, մենք կը քարոզենք խաչուած Քրիստոսը ... Որպէս Աստուծոյ զօրութիւն և Աստուծոյ իմաստութիւն»--Ա. Կոր. Ա.18, 22-25:

Քրիստոսի նմանիլ, Անոր աշխատանքին մասնակցիլ, Անոր խոնարհութեան բաժնեկցիլ, Անոր նման համբերող և հանդուրժող ըլլալ աշակերտներու անմտութեան և փառամոլութեան, բացարձակ նուիրում ու գերբնական սէր կը պահանջէ: Քրիստոսի նման ներել ու սիրել բոլոր ուրացողներն ու զինք լքելով փախչողները, կրե՛լ է Յիսուսի մահը որպէսզի Անոր կեանքն ալ յայտնուի մեր մարմիններուն մէջ՝ Յիսուսի աշակերտի՛լ կը նշանակէ: Քրիստոսի աշակերտիլ այսօր շատ դիւրացած ըլլալ կը կարծուի:

Պայքարը բնութեան ամբողջ տարածքին մէջն է: Մրջուններէն

սկսեալ մինչեւ մարդկութիւն: Քրիստոսի աշակերտողներէն պահանջուածը *ախոյեանութի՛ւն* է ծառայութեան և անձնանուիրումի մինչեւ որ չարը պարտուի: Այս ոչ թէ պարտականութիւն, հրահանգ կամ հրամա՛ն է, այլ մասնակի՛ց և գործակից ըլլալ է Աստուծոյ: Յիսուս Քրիստոս մեծարեց մարդ արարածը ըսելով Իր աշակերտներուն. *«Դուք էք Իմ վկաներս»:*

Աշակերտիլ Քրիստոսի կը նշանակէ (ֆէտայի) ըլլալ: Յեղափոխական ազատամարտիկները աւելի գիտակից էին թշնամիին իրագործելիք ահաւոր կոտորածին (հայերը բնաջինջ ընել 1915-ի Մեծ Եղեռնին) ետեւ թէ Անատոլուի հասարակ հայ ժողովուրդը: Նոյնպէս այսօր, Եկեղեցիներ փոխանակ իրարու դէմ մրցելու թէ ո՞վ է մեծը, պայքարելու են անաստուածութեան, նիւթապաշտութեան, դիւրակեցութեան, աստուածամերժութեան և մարմնապաշտութեան դէմ:

Քրիստոնեայի մը պարտականութիւնը կը կարծուի ըլլալ՝ միայն եկեղեցի երթալ, մոմ մը վառել, Ս. Գիրք կարդալ և բարոյ մտիկ ընել:

20 Դարու մէջ *«Քրիստոսի մահը կրել»* գրեթէ չի մտնանշուիր: Ոչ-կղերական (աշխարհական հաւատացեալ)ի մը մտածումին մէջ, Քրիստոսի համար *աշխատիլ* (հիւանդտես երթալ, կամ տարիքոտները եկեղեցի տանիլ) գոյութիւն չունի: Ս. Պատարագի ընթացքին աղօթողներ կ՛երգեն ըսելով. *«Եկեղեցին մի անձ եղեւ»,* որ կը նշանակէ "ես" առանձինն գոյութիւն չունիմ, այլ *հաւաքականութեա՛ն* մէջ *մա՛սն* մը կը նկատուիմ: Մեր թշնամիները մեզ որպէս *անհատ* չճանչցան, այլ *հաւաքակա՛ն* հայութիւն ու որպէս համայնք՝ ու որպէս ամբողջութի՛ւն ջանացին բնաջնջել մեզ:

Քրիստոնեային հաւաքական ու եղբայրակա՛ն հասկացողութիւնն ու զգացութիւնը *«Աստուծոյ զօրութիւնն ու Աստուծոյ իմաստութիւն»ն* է հաւատացեալներուն (եկեղեցիին) մէջ: Քրիստոսի Յարութեան տօնակատարութիւնը եթէ միայն եկեղեցի երթալ է, համադամ ծաշկերոյթ կամ ուտել ու խմել է, Եկեղեցին կորսնցուցած կ՛ըլլայ իր տեսիլքն ու զօրութիւնը:

Աստուծոյ զօրութիւնը կը ճանչցուի միայն Անոր *ծառայութեան* գործընթացքին մէջ: Քրիստոնեայի մը ամբողջ կեանքը Յիսուս Քրիստոսի առաքելութիւնը կատարելու *կամաւո՛ր* աշխատանք մը ըլլալու է: Այդ կամաւոր գործադրութեան ընդմէջէ՛ն աշխարհ պիտի տեսնէ Քրիստոսի փառապսակ Յարութիւնը: Սոյն պատճառաւ առաքեալը կ՛ըսէ.

«Հրեաները նշան կը հայցեն, իսկ հեթանոսները իմաստութիւն կը փնտռեն, մենք կը բարոզենք խաչուած Քրիստոսը»:

Խաչեալ Քրիստոսը բարոզելու ճանապարհը Պօղոս առաքեալ

համոզիչ կերպով կը նկարագրէ, ըսելով. *«Քրիստոսի հետ խաչը ելայ, այլեւս կենդանի եմ. ոչ թէ ես, այլ իմ մէջս կենդանի է Քրիստոս»:* Այս ապրո՛ղ ու կենդանարար Քրիստոս պիտի յարուցանէ նաեւ Ձինճ *սիրող* և Ձինճ *ցոլացնող* հաւատացեալները:

Սուրբ Ձատիկը պատմական դէպք իրականութեան՝ Քրիստոսի փառապանծ Յարութեան հրապարակագրութիւնն է, Անոր, մեռելներու վրայ տարած, յաղթութեան հռչակո՛ւմն է: Սուրբ Ձատկուայ օրը, մեզի քրիստոնեաներուս համար, մե՛ր ալ *յարութեան գրաւականն* է: Յարութեան խոհերով և սպասումներով կը թեւակոխենք այն մեծ օրը երբ մեր պապերն ու սուրբ նահատակները պիտի ելլեն իրենց մահճաքունեն ողջունելու Յարութեան լուսապայծառ արշալոյսը:

Քրիստոս Իր Մարդեղութեամբ, ծաղկած եղաւ մարդկային ողբերգութեան ամբողջ տրաման ժողովուրդին հետ Ինքզինք շաղախելով: Ան անօթեցաւ, յոգնեցաւ, լացաւ, սխալ հասկցուեցաւ, Իր աշակերտներէն մին Ձինճ մատնեց, ուրիշը Ձինճ ուրացաւ, ապտակուեցաւ, անարգուեցաւ և սպաննուեցաւ: Քրիստոս ինչո՞ւ այս բոլոր ցաւերն ու անարգանքն ու նախատինքը կրեց: Միթէ Քրիստոս տկարամի՞տ մըն էր, ցնո՞րք մը կը հետապնդէր, կամ անճնատեա՞ց մըն էր: Ո՛չ երբեք, Ան եկաւ իրագործելու Հօր Աստուծոյ Կամքը և յայտնելու Անոր մարդասիրութիւնը:

Յիսուս Քրիստոս եկաւ աշխարհ պայքարելու չարին դէմ ու ի պահանջեալ հարկին կեանքն իսկ զոհելու որ այդ պայքարամարտը վերջնայ յաղթանակով՝ մարդոց փրկութեամբ: Քրիստոս Իր ռազմագիտութեամբ (սիրոյ ու ծառայութեան) ապրումով բացաւ պայքարի հերոսական էջեր: Չկայ աւելի մեծ երջանկութիւն, քան պայքարիլ ու տառապիլ ճշմարտութեան համար: Այդ անճնանուէր պայքարի ընթացքին Ան յայտարարեց ըսելով. «Ես եմ Ճշմարտութիւնը, Կեանքը և Ճամբան»: Քրիստոս ճեւ ու մարմին, իմաստ ու նուիրում տուաւ հաւատքի պայքարին, ու Իրմէ վերջ պայքարողներուն ալ: Քրիստոս կրնար ուրանալ Իր առաքելութիւնը և Ինքզինք նուիրել ուտելու ու խմելու որովհետեւ վաղը մեռնիլ կայ: Սակայն Ան հաւատա՛ց թէ Հայր Աստուած խոստացած էր Ձինճ յարուցանել, ինչպէս Պետրոս առաքեալ յայտարարեց Հոգեգալստեան Օրը, ըսելով.

«Անօրէններու ձեռքով փայտի վրայ գամեցիք և սպաննեցիք, Աստուած յարուցին տուաւ անոր՝ լուծելով մահուան կապանքները»--Գործք. Բ. 23-24:

Յիսուս՝ մարդկութեան հոգին, Իր հոգիին մէջ փոխադրելով, կենդանի հաղորդութեամբ միջնորդեց մարդկային դիւրաբեկութիւնը առ Հայր Աստուած ու լիովին կատարած եղաւ Իր առաքելութիւնը:

«Ինչպէս որ Ադամով ամէնքը կը մեռնին, այնպէս
ալ Քրիստոսով ամէնքը պիտի կենդանանան՝ իւրա-
քանչիւրը իր կարգին»--ԺԵ. 23-23:

Պօղոս առաբեալի վերոյիշեալ համարը ընդհանրապէս կը մեկնաբանուի ա՛յն բացատրութեամբ (աստուածաբաններու կողմէ), թէ որովհետեւ Ադամ անհնազանդ գտնուելով կերաւ արգիլուած պտուղէն, հետեւաբար Աստուած զայն մահուան դատապարտեց: Մենք ալ որ Ադամի սերունդ կը ծանչցուինք, իր պատճառով դարձած ենք մահկանացու:

Վերոյիշեալ բացատրականը կրնայ գոհացուցիչ ըլլալ, բայց պակասաւոր է: Ինչո՞ւ: Որովհետեւ Ծննդոց Գիրքին երրորդ գլխուն 22րդ համարին մէջ Աստուած սապէս կ՛ըսէ Ադամի մասին, անոր անհնազանդութենէն յետոյ.

«Ահա Ադամ մեզմէ մէկուն պէս եղաւ՝ բարին ու չարը գիտնալու. և հիմա չըլլայ որ իր ձեռքը երկնցնէ, ու կենաց ծառէն ալ առնէ և ուտէ ու յաւիտեան ապրի: Ուստի Տէր Աստուած Եդեմի պարտէզ էն դուրս ըրաւ զանիկա, որպէսզի երկիրը գործէ, ուրկէ առնուեցաւ»:

Ծննդոց Գիրքը գրող հեղինակ մարգարէն երբեմ չ՛ըսեր թէ Ադամ անմահ էր կամ ***յաւիտենական կեանք*** ունէր, այլ ընդհակառակ որոշ կերպով կը գրէ, թէ Ադամ չունէր յաւիտեան ապրելու իրաւունքը երբ Աստուած ստեղծեց զինք: Ինչո՞ւ չունէրը չենք գիտեր: Սակայն որոշ կերպով կրնանք գիտնալ թէ Ադամ ստեղծուելէն յետոյ տակաւին յաւիտենական կեանք չէր ստացած: Որովհետեւ Աստուած կ՛ըսէ. «Զըլլայ որ իր ձեռքը երկնցնէ, ու կենաց ծառէն ալ առնէ և ուտէ ու յաւիտեան ապրի»: Եթէ Ադամ անմահ ստեղծուած ըլլար, Աստուած սոյն խօսքերը պիտի չ՛ըսէր:

Աստուած ինչո՞ւ անմահ չի ստեղծեց մեր նախահայր Ադամը, որովհետեւ Աստուած իմաստուն է: Յովհաննու Աւետարանին մէջ կը կարդանք.

Յիսուս «իրեններուն եկաւ, բայց իրենները չընդունեցին զայն: Իսկ անոնք որ ընդունեցին զայն՝ Իշխանութիւն տուաւ անոնց ըլլալու Աստուծոյ որդիներ, անոնց՝ որոնք կը հաւատան Իր անունին: Ա. 11-12:

Մեր զաւակները ուսեալ ու համալսարանէ վկայեալ չեն ծնիր, սակայն օժտուած են իմացական և զգայական զարգացման անսահման հնարաւորութիւններով: Կենդանական աշխարհի մէջ միայն մարդ

արարածն է որ դաստիարակութեան և զարգացման կարիքը ունի, որովհետեւ սաղմնային վիճակին մէջ չէ ուրուագծուած (program) չէ եղած անոնց նկարագիրը: Մարդ արարածը բոլոր կենդանիներէն աւելի հնարամիտ է և ստեղծագործ, բայց պարտաւորուած է *փաստե՛լ* իր առաքինութիւնը և հաւատարմութիւնը: Ծան մը հաւատարիմ ըլլալը, առաքինութիւն չէ, ո՛չ ալ կարիճին խայթելը՝ չարութիւն, որովհետեւ այդ երկու կենդանիները այդպէս *ուրուագծուած* են:

Համայն տիեզերքի մէջ միայն մարդ արարածն է որուն գործադրումները կրնան բարի կամ չար կոչուիլ, որովհետեւ մի միայն մարդ արարածը ունի *ազատ կամք:* Մարդ արարածը պարտաւո՛ր է փաստել իր արժանիքը կամ արժեւորել ձիրքերն ու յատկութիւնները: Բովանդակ Աստուածաշունչ Մատեանին մէջ ոսկեայ թել մը կայ, որ կը զգացնէ մարդկութեան Աստուծոյ բարձրագոյն ծրագիրը մարդ արարածը ստեղծելուն մէջ: Այդ նպատակը *աստուածացնե՛լ* էր մարդ էակը, ինչպէս Յովհաննէս առաբեալ կը յայտնէ իր Աւետարանին նախերգանքին մէջ, ըսելով.

«Իսկ անոնք որ ընդունեցին զայն՝ Իշխանութիւն
տուաւ անոնց ըլլալու Աստուծոյ որդիներ, անոնց՝
որոնք կը հաւատան Իր անունին»:

Թէեւ մարդ իր *ազատ կամքով* ընդվզեցաւ և կատարեց իր մեհաճոյքը ուտելով արգիլուած պտուղէն: Մարդ իր կամքին արտայայտիչն ու տէրն է: Սակայն աստուածային սէրը որ կը գերազանցէ ամէն մեղանչում, հասաւ ազատագրելու մարդը մեղանչումի հետեւանքէն ու վերականգնելու զայն իր արժանաւոր տեղը՝ աստուածային որդեգրութեան: Պօղոս առաքեալ հինգ անգամ կը գործածէ "որդեգրութիւն" բառը, 3 անգամ Հռոմայեցւոց նամակին մէջ ու մէկական անգամ ալ Գաղատացւոց և Եփեսացւոց նամակներուն մէջ: Մարդ էակ բնութեան զաւակն ու բնութեան (հողային) արտադրութիւնն է առաւել ըլլալով կարելիութիւնը ունի նմանիլ Յիսուս Քրիստոսի, որովհետեւ աստուածային շունչ և հոգի ունի: Պօղոս առաքեալ ինք է, որ կը ներկայացնէ "որդեգրութիւն" բառը Քրիստոնէական ըմբռնումին մէջ:

Աստուած ստեղծեց մարդ էակը, սակայն անոր որդեգրութիւնը մարդուն ազատ կամքին թողուց: Մարդ արարածը ի՛նք պարտի փափաքիլ Աստուծոյ զաւակ ըլլալ թէ ոչ: Նոր Կտակարանին մէջ գործածուած "փրկութիւն", "փրկուած" և "փրկուիլ" բառերը, որ կարծ մը հաւատացեալներու բերնին մէջ բլիշէ եղած է, իսկութեան մէջ կը նշանակեն "հողայնութենէ" փոխակերպուիլ ու դառնալ "հոգեղէն": Օրինակ, հողեղէնը մահկանացու է, իսկ հոգեղէնը յաւիտենական: Պօղոս առաքեալ Եփեսացւոց

Եկեղեցիին գրած նամակին մէջ կ՛ըսէ.

> «Աստուած որ առատ է ողորմութեամբ, իր մեծ սիրով, որով սիրեց մեզ, մինչ մեռած էինք մեր մեղքերուն մէջ, մեզ կենդանացուց Քրիստոսով (որովհետեւ շնորհով փրկուեցանք)--Եփես. Բ. 4-5:

Փրկութիւնը կամ փրկուիլը (յաւիտենական կեանք ունենալը) *շնորհ* մըն է այսինքն նուէր: Մարդ արարած, աստուածստեղծ ըլլալո՛վ հանդերձ, յաւելեա՛լ պարգեւ մը եւս կրնայ ստանալ՝ *յաւիտենական կեանք*, որ կը նշանակէ *որդեգիր* ըլլալ Աստուծոյ: Ծնորհը Տիրոջ մարդկութեան հանդէպ ունեցած բարեկամութեան գրաւականն է, Անոր անփոփոխ սիրոյն և հրաւէրին՝ ապրելու Իրեն հետ համերաշխ միութեամբ: Յիսուս Քրիստոսի զօրութենական առաքինութիւնը՝ ՍԷՐՆ է, որ կը պահանջէ Իր հետեւորդներէն: Մեր պապերը յարութեան օրուան հասնելու համար սապէս կ՛աղօթէին. *«Երբ թշուառ մարմինս փճանայ ծորի, թո՛ղ իմ մօտս պահուի շնորհիդ օծումը»:* Ա՛յս յոյսով ու այս հաւատքով անոնք փակեցին իրենց աչքերը:

Չկարծուի թէ Աստուած մարդ էակը մահկանացու ըլլալու համար ստեղծած էր: Մարդ, ստեղծագործութեան *գեղեցկագոյնը* եղաւ՝ դառնալով բարձրակէտը անոր: Աստուած Իր Հոգւոյն անհունութեամբ կը սիրէ մարդ արարածը, սակայն մարդ առանց Գերբնականին կը պարպուի, կ՛անշքանայ և կ՛իմաստազրկուի: Յովհաննու Աւետարանին մէջ կը կարդանք. *«Աստուած այնպէս սիրեց աշխարհը, որ մինչեւ իսկ իր Միածին Որդին տուաւ, որպէսզի ով որ հաւատայ Անոր՝ չկորսուի, այլ ընդունի յաւիտենական կեանքը»:*

Հաւատացեալները կը տօնեն Սուրբ Ջատիկը ոչ որովհետեւ Քրիստոս Յարութիւն առաւ, այլ հաւատալո՛վ Անոր փառապանծ Յարութեան, մահկանացու մարդն ալ յարութիւն պիտի առնէ գերեզմանէն: Քրիստոնէութիւնը՝ *Յարութեա՛ն Կրօնի* է: Յարութեան խոհերով և սպասումներով կ՛ողջունենք մեր Տիրոջ Ս. Ջատիկը: Հայերը ապրեցան Խաչին շուբին տակ և հաւատքի լոյսին մէջ սպասելով յարութեան ժամուն: Յարութեան խորհուրդէն կը ծնի տեսիլքը յաւիտենական կեանքի: Աշակերտները ճանչցան իրենց Վարդապետը մի միայն Անոր ծառայութեան, խաչելութեան ու Յարութեան ընդմէջէն: Քրիստոսի ամենայուզիչ աղերս աղօթքին մէջ կը տեսնենք Աստուծոյ սէրը հանդէպ տառապակոծ մարդկութեան.

> «Յաւիտենական կեանքը այս է՝ որ ճանչնան Քեզ միակ ճշմարիտ Աստուած, և ճանչնան Յիսուս Քրիստոսը, զոր

Դուն ղրկեցիր»--Յով. ԺԷ. 2-3:

Լոյսեր հագած Նազովրեցին ծանչցուց զԱստուած մարդկութեան Իր ծառայութեամբ, խաչելութեամբ ու Յարութեամբ: Իսլամութիւնը ծանչցուց իր ալլահը սուրով և բռնատիրութեամբ: Հրեաները ամբարտաւանութեամբ և իրենք զիրենք գերիվեր ցոյց տալով: Քրիստոս կ'արգիլէ այսպիսի կրօնափոխութիւնը ու կ'ըսէ.

> «Վա՜յ ձեզի՝ դպիրներուդ և կեղծաւոր Փարիսեցիներուդ,
> որ ծով ու ցամաք կը շրջիք մէկ հատիկ նորադարձ
> շահելու համար, և երբ գտնէք՝ ձեզմէ կրկնապատիկ
> աւելի գեհենի որդի կը դարձնէք զայն»--Մատ. ԻԳ. 15:

Անսպառ շնորհ Քրիստոս ամպածրար բարձունքներու վրայ չտուաւ Իր պատգամները, Սինայի կայծակներն ու Եղիայի վրէժխնդիր սուրը չեղան Իր զէնքերը, այլ հեզութիւնը, բարութիւնը, սրբութիւնը, արդարութիւնը, զոհաբերութեան ոգին, որոնցմով ապրեցաւ, զորս բարոզեց և նուիրագործեց Իր Խաչովը: Ահա ա՜յս է ճշմարիտ Աստուածայայտնութիւնը որ յարութեան շունչ փչեց Իր հետեւորդներուն: Թափուր գերեզմանի Յարութեան լոյսը տակաւ կը լուսաւորէ՜ ամէն մարդ, որ աշխարհ կու գայ:

> «Հիմա ձեզի ծածուկ խորհուրդ մը յայտնեմ: Բոլորս չէ՜
> որ պիտի մեռնինք. բայց երբ վերջին փողը հնչէ՝ ամէնքս
> ալ յանկարծ պիտի նորոգուինք ակնթարթի մը մէջ»:

Մեռելոց Յարութիւնը մեզի հաւատացեալներուս կը մատուցուի որպէս *խորհուրդ:*

Պատճա՞ռը, որովհետեւ մարդկային միտքը՝ Գերբնականը ըմբռնելու կարողութիւնը չունի տակաւին: Օրինակ.-- մանուկի մը որքա՜ն ալ սիրաբանութեան մասին խօսիս, չի հասկնար որովհետեւ չափահաս չէ ու սեռային արթնութիւն չունի: Ծինարարական ի՜նչ բացատրութիւն կամ ուրուագիծ որ ցոյց տաս պարզ աշխարհական մարդու մը, ծարտարապետական կառոյցէն բան չի հասկնար:

"Խորհուրդ" բառը թարգմանութիւնն է Յուն. "mysterion" բառին, որ կը նշանակէ ծածկուած կամ թաֆնուած բան: Լատին եկեղեցին զայն կ'արտայայտէ "sacramentum" բառով, որ կը նշանակէ սրբագործում, նուիրականացում: *Խորհուրդը* ըմբռնելի չէ մարդկային զգայարանքներով, սակայն տեսանելի է հոգեւոր աչքով՝ հաւատքով: "Խորհուրդ" բառին կրօնական և աստուածաբանական իմաստը, կը նշանակէ անտեսանելի բաներու յայտնութիւնը.

Նոր Կտակարանին մէջ "Խորհուրդ" բառը ընդհանրապէս կը նշէ աշխարհի փրկութեան համար Աստուծոյ ծրագիրը, որ նախապէս ծածուկ էր, չէր յայտնուած մարդոց, սակայն Քրիստոսով և Ս. Հոգիին միջոցաւ յայտնուեցաւ--Հռ. ԺԶ. 25-26: Կող. Ա. 26-27:

> «Ըստ այն յայտնութեան խորհուրդին որ ի յաւիտենից պահուած էր լռութեան մէջ իսկ այժմ յայտնուած է մարգարէական Գրուածքներուն միջոցով մշտնջենաւոր Աստուծոյ հրամանին համաձայն և ծանուցուած բոլոր հեթանոսներուն, հաւատքի հնազանդութեան համար»:

Այն ինչ որ հեթանոսներ փնտռեցին իրենց ոլորապտոյտ պարերու ու թաֆնագիտական արարողութիւններու մէջ, Աստուած բացայայտեց Քրիստոս Յիսուսով Ջինք անձնանուէ՛ր սիրողներուն: Լուսեղէն Յիսուս ըսաւ Իր սիրելի աշակերտներուն. ***«Դուք պէտք է գիտնաք Աստուծոյ արքայութեան գաղտնիքները, բայց ուրիշներուն առակներով կը յայտնուի»:***

Սուրբ Պատարագի սկզբնաւորութեան մեր երգած "Խորհուրդ Խորինը"՝ ***Քրիստոսի Մարդեղութիւնն*** է: Խորհուրդ բառը կը նշանակէ, թէ քրիստոնեայ անհատը յարաբերութեան մէջ կը մտնէ անտեսանելի, անշօշափելի, բայց ***զգալի*** և ***իմանալի*** հոգեկա՛ն ուժերու և կարողութիւններու հետ:

1. հաւատացեալը կը մտնէ Քրիստոսի ամենամտերիմ և էական հաղորդակցութեան մէջ և հոն կը մնայ, կ՛ամրանայ ու կը վայելէ հոգեկան շնորհներ:
2. խորհուրդով քրիստոնեան կ՛ապրի երջանկութիւնը Աստուծոյ Ներկայութեան:
3. խորհուրդը հանդիպումն է Աստուծոյ և մարդու:
4. Քրիստոս է հեղինակը իւրաքանչիւր խորհուրդին:

> «Հօրմէն անբաժանելին մսուրին մէջ կը ծնի..
> Երկինքի և երկրի մէջ անբաւելի Աստուածութիւնը
> Խանձարուրի մէջ կը փաթթուի:» (Շարական):

> «Բոլորս չէ՛ որ պիտի մեռնինք. բայց երբ վերջին փողը հնչէ՝ ամէնքս ալ յանկարծ պիտի նորոգուինք ակնթարթի մը մէջ»:

Որքան մօտենաս հաւատքի սրտին, այդքան կ՛ըմբռնես կեանքին խորհուրդը՝ զԱստուած:

«Մեծ է աստուածպաշտութեան խորհուրդը՝ որ երեւցաւ մարմինով, արդարացաւ հոգիով, յայտնուեցաւ հրեշտակներուն, քարոզուեցաւ հեթանոսներուն մէջ, հաւատալի եղաւ աշխարհի մէջ և վերացաւ փառքով»--Ա. Տիմ. Գ. 16:

Մեռելոց Յարութեան չհաւատացողներու մեծագոյն դժուարութիւնը կը կայանայ հող ու փոշի դարձած մահկանացուի մը մարմնին վերակենդանալը: Ես կը ձայնակցիմ այդ անկեղծ անձերուն, սակայն վճռական եզրակացութիւն չեմ յայտներ: Ինչո՞ւ: Որովհետեւ տիեզերքի գիտութեան միայն այբենգիմը սորված ենք ու գրադարանին գիրքերը տակաւին չենք կարդացած...:

Հրաշքներու և գերբնականի *հաւատալը* աւելի նուա՛զ հաւատք կը կարօտի, քան *չհաւատալը:* Չհաւատալը *ժխտակա՛ն հաւատք* է: Յարութեան չհաւատալու համար *փաստել պէտք է* թէ մեռելոց յարութիւնը անկարելի դէպք եղելութիւն մըն է: Արդեօք քանի՞ անհաւատներ այդպիսի դէպք եղելութեան ժխտական գրաւականը ունին...:

Այսօր կարգ մը իրագործումներ որոնք նկատի չենք առներ, քանի մը տարի առաջ զանոնք պիտի կոչէինք "հրաշագործումներ": Օրինակ. թղթակցութեան ու հաղորդակցութեան տարածքին մէջ, այսօր, օրական բազմաթիւ անգամներ, շօշափելի ու տեսանելի բաները կը հիւլէացնենք, կը փոշիացնենք ու անտեսանելի ու անշօշափելի դարձնելով զանոնք կ՛ուղարկենք հազարաւոր մղոն հեռուներ: Ակնթարթի մը մէջ սոյն ադոմացած անշօշափելի ու անտեսանելի դարձած հիւլէները "fax" մեքենայի միջոցով կրկի՛ն կը դառնան շօշափելի ու տեսանելի նամակներու...:

Սոյն դէպք իրագործումները որքա՛ն ալ բացատրուին, կը մնան անըմբռնելի ու կը յարուցանեն առաւել հարցումներ: Մարդ էակին *ստացակա՛ն* հնարամտութիւնը եթէ կարելիութիւն ունի ստեղծելու գործիք մը, որ շօշափելի ու տեսանելի իրերը հիւլէացնել ու զանոնք կրկի՛ն շօշափելի ու տեսանելի դարձնել, ինչո՞ւ պիտի չհաւատամ հնարամտութիւնը պարգեւող Աստուծոյ անսահման կարողութեան:

Ֆաքս գործիքը շատ չնչին մեքենայ մըն է բաղդատութեան դրուելու Աստուծոյ արարչագործ հրաշագործութիւններուն հետ: Բայց որովհետեւ մարդկային հասկացողութիւնը փո՛րը, պզտիկը կ՛ըմբռնէ ինչպէս ծարտարապետութեան "մաքէթ"ը, պարտաւորուեցայ "Ֆաքս" մեքենան օրինակ բերել: Եգիպտական բազմաթիւ մեհենական վաւերագրեր մատչելի դարձան միայն 1822-էն յետոյ երբ Շամբոլիոն յայտնագործեց անոնց ընթերցման բանալին:

Հին Կտակարանին մէջ յաճախ կը հանդիպինք հետեւեալ աստուածաբարբառ արտայայտութիւններու.

«Ես եմ Աբրահամի Աստուածը, Իսահակի Աստուածը ու Յակոբի Աստուածը»:

Ի՞նչ կը նշանակեն վերոյիշեալ խօսքերը: Միթէ Աստուած մեռելաթա՞ղ է, կամ գերեզմանի Պահապա՞ն, մեղա՜յ, մեղա՜յ: Մեզի՝ մարդ արարածներուս համար վերոյիշեալ նահապետները մեռած ու փոշիացած ըլլալ կը կարծուին: Իսկ Աստուծոյ համար հիւլէացած են, չեն կորսուած, տիեզերական համակարգիչին մէջն են ու կնքուած "SAVE" նշանով: Աստուած Իր ուզած ժամուն մէկ հրամանով կամ խօսքով, զանոնք կրնայ վերականգնել՝ դարձնել շօշափելի, տեսանելի ու կենդանի: Ստուերներու տեղ՝ բուն ճշմարտութիւնը ծառագայթող Քրիստոս, վերոյիշեալ համարը լուսաբանեց Իր աշակերտներուն ըսելով.

«Աստուած մեռելներուն Աստուածը չէ, այլ՝ ողջերուն»:
«Երբ տեսնէք որ Աբրահամ, Իսահակ, Յակոբ և բոլոր մարգարէները Աստուծոյ թագաւորութեան մէջ են»:

Աստուա՛ծ է ստեղծող Արարիչը ամբողջ տիեզերք համակարգին, մեր աչքով երեւցածներուն ու նաեւ չերեւցածներուն: Ոչխարներու մտայնութեան նման մեզ հովուող ու խոտաւէտ մարգագետին տանող Մեծ Հովիւին, ոչխարամիտ չափանիշ չտանք: Ան Հովիւ է ու մենք ոչխարներ միայն:

Ինչո՞ւ հաւատալ ու չտարակուսիլ:

Մեր ծանօթներէն քանի՞ անձեր կը սիրեն *կասկածոտ* բարեկամներ ունենալ: Որո՞նց հետ կ՛ուզենք բարեկամութիւն մշակել, կասկածո՞տ անձերու հետ, թէ մեր խօսքին հաւատացո՛ղ ու վստահող անձերու հետ: Բարեկամութիւնն ու մտերմութիւնը կը ստեղծուին միայն *փոխադարձ վստահութեամբ:* Այր ու կնոջ միջեւ երբ հաւատարմութեան կասկած մտնէ, այդ միասնականութեան հրաժեշտ կը տրուի:

Կ՛ուզե՞ս ճանչնալ զԱստուած, տեսնել Անոր հրաշալիքները, սրտակցիլ Անոր սիրոյն, առաջնորդուիլ Անոր Հոգիով, վայելել Անոր Ներկայութեան հրճուանքը և ունկնդրել հրեշտակային երաժշտութեան, հաւատա՛ Աստուծոյ, յանձնուէ՛ Անոր Հայրական գթութեան ու ողորմութեան, ու վստահէ՛ Անոր անսպառ ու հրաշագե՛ղ Սիրոյն:

«Երբ վերջին փողը հնչէ՝ ամէնքս ալ յանկարծ պիտի նորոգուինք ակնթարթի մը մէջ»:

Քնանալէ արթնցող մը չի կրնար գիտնալ թէ բանի՞ ժամ բնացած է: Անոնք որոնք ցերեկը բնանալու սովորութիւնը ունին, երբ արթննան կը կարծեն թէ յաջորդ օրուան առաւօտն է որ կը դիտեն...: Նոյնպէս ալ հաւատացեալ նահատակներ և առաջին Դարու քրիստոնեաներ երբ արթննան Յարութեան Օրը, անոնց բնացած երկա՜ր դարերը պիտի կարծուին ըլլալ ակնթարթ մը միայն:

«Փողը պիտի հնչէ և մեռելները յարութիւն պիտի առնեն անեղծ մարմիններով, և մենք պիտի նորոգուինք»:

Համաշխարհային երկու պատերազմներու բազմամիլիոն սպաննուած զինուորներուն համար ամէն տարեդարձին, աշխարհի բոլոր բաղաքներու մէջ, զինուորական տողանցքներ կը կատարուին ու փող կը հնչուի, սակայն ոչ մէկ մեռեալ յարութիւն կ՛առնէ: Աշխարհի պետութիւնները, իրենց հերոսներն ու ազատամարտիկները միայն կը յիշատակեն, և այդ ալ որպէս "**Անծանօթ Զինուոր**" մը միայն:

Ի՜նչ հակապատկեր կը ներկայացնէ մեր Տիրոջ համասփիւռ շնորհը, որ պիտի յարուցանէ Զինք սիրող հաւատացեալները մահուան բունէն "անեղծ մարմիններով": Այսինքն այնուհետեւ *չմեռնելու* պայմանաւ: Քրիստոսի համար նահատակուած սուրբերն ու անհամար աբսորեալները "Անծանօթ Վկաներ" չեն, անապատի գայլերէն ու գիշատիչ թռչուններէն յոշոտուած, կեր դարձած ու աւազի տակ կամ ջուրի մէջ կորսուած ու անյայտացած թշուառներ չեն: Անոնց իւրաքանչիւրը փրկուած ու ամենագէտ Աստուծոյ Մտքին ու Սրտին մէջ պաշտպանուած "օրհնեալներն" են: Քրիստոսի համար իւրաքանչիւր հաւատացեալ ո՛չ թէ անդիմագիծ թի՛ւ մըն է, այլ՝ *անունով* ծանչցուած սիրելի մը:

Աստուած "ՓՈՂԻ՛ ՀՆՉՈՒՄՈՎ" պիտի յարուցանէ Իր հաւատարիմ-ները: Ինչո՞ւ փողի հնչումով ու ո՛չ լարային գործիքով մը: Որովհետեւ փողի հնչումով Աստուած Իր կենդանարար Շունչը պիտի փչէ ինչպէս որ փչեց մարդ արարածին ստեղծագործութեան: Անկապտելի զօրութիւն Քրիստոս Իր Յարութենէն վերջ իր առաջին այցելութեան, ըսաւ աշակերտներուն.

«Խաղաղութի՛ւն ձեզի. ինչպէս որ Իմ Հայր Ձիս ղրկեց,
Ես ալ ձեզ կը ղրկեմ: Եւ երբ այս ըսաւ՝ փչեց անոնց
վրայ ու ըսաւ. Առէ՛ք Սուրբ Հոգին»:

Աստուած Իր զօրութիւնը *փչելով* կու տայ: Մարդիկ պարզապէս կը ջանան կապկել զԱստուած, իրե՛նք ալ կը փչեն փող, սակայն մահկանացու

մարդու շունչը պարապ (զուր) շունչ է ու չի կրնար մեռածներ կենդանացնել:

«Մեր այս եղծանելի բնութիւնը պէտք է անեղծ բնութեան փոխուի, այս մահկանացու բնութիւնը պէտք է անմահ բնութեան փոխակերպուի»:

Պօղոս Առաքեալ վերոյիշեալ խօսքերով կը ջանայ հիմնովին փոխել Արեւելեան ու Արեւմտեան ծուռ կամ մոլար հանդերձեալ կեանքի հաւատալիքները: Արեւելեան "վերամարմնացում"ի վարկածին մէջ մարդու եղծանելի (մահկանացու) բնութեան, անեղծանելի դառնալու աստուածային արարքը չի յիշուիր: Իսկ Արեւմտեան (Յուն. Հռոմէական) տեսութեան մէջ մեռելոց յարութիւն բնաւ չկայ: Արեւմտեան հաւատալիքներու բարձրագոյն ակընկալութիւնը "ստուերային գոյացութիւն" մըն էր ներաշխարհի հերոսներու միասնականութեան հետ:

Քրիստոսի պանծալի ու յաղթական Յարութիւնն էր, որ մարդկութեան շնորհեց գոյատեւութեան յոյսը, թէ մահը վախճան մը չէ՛, ապրումի աւա՛րտ մը չէ, կեանքին սպառումը չէ՛, այլ միջոցառում մըն է, "ննջել" մը մրափ մըն է: Մարդ արարած միշտ *արթննալու* յոյսով կը ֆնանայ: Այս անթառամ ՅՈՅՍ-ին համար է, որ բրիստոնեան կ՛ապրի, կը զոհուի, կ՛անարգուի ու ի հարկին կը նահատակուի:

Ֆրանսական Յեղափոխութիւնը սկսաւ "Մարսէյէզ" քայլերգով: Ֆրանսական բանակի մարտական երգը յօրինեց Ռուժէ-դը-Լիլը 1792 թուին: Հայկական "Մեր Հայրենիք"ն ու "Մարսէյէզ" քայլերգը երբ հնչեն՝ բոլոր նստողները ոտքի կը կանգնին: Իսկ նահատակներու ու մարտիրոսներու յարութեան առաւօտուն երբ փողը հնչէ՛ բոլոր սուրբ հաւատարիմներ դուրս պիտի գան իրենց գերեզմաններէն, տիեզերք իր ամբողջութեամբ պիտի թնդայ ու որոտայ երգելով սուրբերո՛ւ քայլերգը.

«Ո՞ւր է, մա՛հ, քու յաղթութիւնդ.
ո՞ւր է, դժոխք, քու խայթոցդ»:

Յիսուս Մանուկի Ս. Ծնունդին հրեշտակապետն ու երկնային խմբերգը թնդացուցին համաստեղութիւնը սրբազան համերգութեամբ: Զատկի առաւօտուն, քաղձրահունչ աւետիսը.

«Ինչո՞ւ ողջը մեռելներուն մէջ կը փնտռէք:
Հոս չէ՛ Ան, Յարութի՛ւն առաւ»:

Հրեշտակին Աւետաբեր լուրը ուժգնօրէն յուզեց և սթափեցուց

խաչեալ Քրիստոսը փնտռող կիները: Անոնք զգացի՛ն ու ապրեցա՛ն իրենց կեանքի ամենացայտուն հոգեկան վերիվայրումներն ու ցնցումները տարուած պանծալի Յարութեան յաղթանակին դիմաց:

Քրիստոսը հետազօտող ու որոնող անձերը, որոնք մեծ զոհողութեամբ եկած էին գերեզման, զմռսելու համար Յիսուսի մարմինը, հաւատացի՛ն Անոր Յարութեան: Ո՛չ որովհետեւ գտան թափուր գերեզման և աւետող հրեշտակ, այլ որովհետեւ կը *սիրէին* իրենց Տէրը՝ Քրիստոս Փրկիչը:

Այսօր ալ անհամար "գիտնականներ", "աստուածաբաններ" և ակադեմական սեպուած տիտղոսակիրներ կը փնտռեն Քրիստոս մը: Կը փնտռեն Զայն *մագաղաթներու տառերուն* մէջ, գտնել ու տեսնել կ՛ուզեն Զայն պատմական անհիմն հեղինակներու հետքերուն մէջ: Սակայն աւա՜ղ չեն գտներ ու չեն տեսներ, որովհետեւ անոնք Զայն չե՛ն *սիրեր:*

Հրեշտակները Քրիստոսի Յարութիւնը չաւետեցին փառհանայապետներուն ոչ Պիղատոսին ու ոչ ալ Հերովդէս թագաւորին, այլ համեստ, Զայն սիրող ու Անոր սպասաւորո՛ղ կիներուն: Աշխարհի մեծերը, գիտնական կոչուածները կը փնտռեն Քրիստոսը ո՛չ թէ հաւատալու ու երկրպագելու Անոր, այլ Զայն զմռսելո՛ւ, Զայն անհոգի թանգարանայի՛ն դարձնելու համար: Ցուցադրելու համար Զայն որպէս *պատմական* դէմք մը համահաւասար ծիւաղ Հերովդէսի, ինախնդիր հռոմայեցի կեսարներու կամ անգութ ու դաւաճան արեւելքի մարգարէի մը:

Հրեշտակներու աւետումէն վերջ այս չորս փաջազուն կիները ապշահար ու սարսափած ելան գերեզմանէն ու գացին փոխանցելու Տիրոջ Յարութեան լուրը աշակերտներուն: Բայց հազիւ պարտէզին մուտքին մօտ, Մարիամ Մագդաղենացին կանգ առաւ կարծես գերբնական հոսանքէ մը բռնուած: Ինքն ալ չէր գիտեր թէ ինչո՞ւ կանգ առաւ: Կարծես յուզում մը, հաճելի զգայնութիւն մը կը յառաջանար իր ներաշխարհէն ներս: Յանկարծ ետ դարձաւ և տեսաւ Անծանօթ մը իր մօտ, բայց չճանչցաւ Զայն: Քրիստոս կ՛երեւի՛ մեզմէ իւրաքանչիւրին, բայց մե՛նք ենք որ չենք ճանչնար Զինք: Անծանօթը որ պարտիզպան մը ըլլալ կը կարծուէր, քնքշութեամբ և խանդաղատանքով խօսեցաւ ու հարցուց անմխիթար հոգեմաշին.

«Ինչո՞ւ կու լաս ո՛վ կին, զո՞վ կը փնտռես»:

Մարիամ նախ չուզեց խօսակցիլ այս օտարական կարծուած Մարդուն հետ, սակայն Անծանօթին արշալոյսին պէս քնքոյշ ձայնը դպաւ իր հոգւոյն լարերուն: Ցաւատանջ ու արցունքախօս ձայնով մը ան ըսաւ արեւին լոյսին մէջ կանգնած Մարդասէրին.

«Կու լամ որովհետեւ Տէրս առեր տարեր են ասկէ
և չեմ գիտեր ո՛ւր են դրեր: Տէ՛ր, եթէ դուն վեր-

ցուցած ես զայն՝ ըսէ՛ ինծի թէ ո՛ւր դրած ես, որ ես առնեմ զայն»:

Անծանօթ Պարտիզպանը տեսնելով ջերմ անկեղծութիւնը և միամիտ մանկութիւնը Մարիամին, բառ մը միայն պատասխանեց, անուն մը լոկ, բայց սիրոյ և յուզումի մը շեշտով: Բառ մը միայն լսուեցաւ որ շատ անգամներ իմացած էր, սակայն այս անգամ դպչող ու անմոռանալի ձայնով զարկաւ իր ականջի լարերուն ու հոգւոյն.

«Մ ա ր ի ա՛ մ»:

Մարիա՛մ անուան ձայնին բնիշութիւնը կարծես եկաւ իրեն խոր դարերու անմահ երաժշտութենէն: Մարիամ ընդոստ արթնցաւ, որովհետեւ գտած էր իր կորուսածը: Ան ինքզինք նետեց այն Ոտերուն որ ամիսներ առաջ լուացած էր ապաշխարանքի արցունքներով ու հիմայ կրկին կը լուար ուրախութեան արցունքներով, ու հոգեկան պոռթկումով աղաղակեց, ըսելով.

«Ռաբբունի՛: Վարդապե՛տ»:

Ու պինդ սեղմեց ու համբուրեց այն Ոտերը, որ դեռ կը ցուցնէին կրկին կարմրութիւնները գամերուն:

Յիսուս ըսաւ անոր. *«Մի՛ մօտենար Ինծի, բանի որ դեռ չեմ ելած դէպի Իմ Հայրս. այլ գնա՛ դուն Իմ եղբայրներուս ու ըսէ՛ անոնց թէ՝ Ես կ՛ելլեմ դէպի Իմ Հայրս և ձեր Հայրը, դէպի Իմ Աստուածս և ձեր Աստուածը»:*

Յարուցեալը իսկոյն բաշուեցաւ ու աներեւութացաւ: Ո՛չ թէ անյայտացաւ, այլ մենք մեր հողայնութեան պատճառաւ անկարող ենք տեսնել զայն եթէ Ան Ինքզինք չյայտնէ մեզի:

Մարիամ Մագդաղենացին, ոչ աշակերտ էր ու ոչ ալ տասներկուքէն մէկը, այլ սպասաւորող կիներէն մին, որ համեստօրէն նուիրած էր իր ծառայութիւնը Քրիստոսի միաբանութեան: Ան չէր փնտռած ո՛չ տիտղոս, ո՛չ մեծութիւն ու ոչ պաշտօն, այլ միայն *ծառայելու թոյտուութիւն:*

Յարուցեալ Տէր Յիսուս Քրիստոս, այս անձնանուէր սպասուհիին, շնորհեց մեծագոյն հանդիսական պաշտօնը՝ Իր Յարութեան աւետարանչուհին ըլլալ: Երանելի՛ Մարիամ Մագդաղենացի որ ստացած ես Քրիստոսի Յարութեան առաջին վկայուհիի դերը:

Յիսուս Քրիստոսի Խաչելութիւնը թէեւ սաստիկ ցնցեց երկինքն ու երկիրը կայծակներու որոտումովն ու արեւին խաւարումովը, սակայն Անոր պանծալի Յարութիւնը եղաւ նման այգալուսող բնութիւն արշալոյսի: Քրիստոսի Յարութիւնը կարիք չունի ցնցելու տիեզերքի զօրութիւնները: Տիեզերք ականատես վկա՛ն էր Անոր Յարութեան: Ցնցում, պայթում և սթափում տեղի ունենալու էին մարդոց հոգիներո՛ւն, գիտակցութեան և

համոզումներուն մէջ:

Մարդկային միտքը, անձնաւորութիւնը չի համոզուիր շառաչիւնով, հրետանիի վառօդով, սուրի կամ նիզակի չարչարանքներով: Մարդ արարած կը համոզուի մտքի ու սրտի լուսաւորումով: Հրեայ դպիրներ, օրինականներ (փաստաբաններ) ու մտաւորականներ (Փարիսեցիներ) տեսան Նազովրեցի Մարգարէին հրաշքները ու լսեցին Անոր երկնապարար բարոզները, բայց ատեցի՛ն ու սպաննեցին իրենց ազատարար Մեսիան:

Յարուցեալ ու յաղթական Քրիստոս, աժան (բունի) միջոցառումներով պիտի չհամոզէ՛ր մարդկութիւնը, այլ լոյսի՛ հաղորդականութեամբ, Իր սիրո՛յ ու խոնարհութեամբ պիտի գրաւէր մարդոց սրտերը որոնք պիտի դառնային Իր հաւատարիմ մշակներն ու առաքեալները: Մարիամ Մագդաղենացին հաւատքի բերելէ յետոյ Յիսուս սկսաւ Իր երկրորդ առաքելութեան՝ լուսաւորելու աշակերտներուն հոգիները, որոնք պիտի դառնային Իր ջահակիրները մինչեւ աշխարհի անծանօթ ու խաւար անկիւնները լուսաւորելու:

Էմմաուսի փոշոտ ճամբուն վրայ կ՛երեւին երկու հետիոտն ճամբորդներ որոնք խալեղէ աւելի կը վիճին: Յանկարծ մեր աչքին կ՛երեւի երրորդ ճամբորդ մը որ կարծես ականջալուր ըլլալ կը ջանայ վիճաբանող զոյգին: Քալողներէն մին, որուն անունը Կղէովպաս է, իր աչքին պոչով կը նշմարէ ստուերը Անծանօթ քալողին: Առ ի սովորութիւն կանգ կ՛առնեն բարեւելու Զինք և Ուղեւորը կ՛ընկերանայ իրենց: Երկու ուղեւորներուն ալ նոր դէմք մը չէր երեւեր այս Անծանօթը, բայց որքան ալ նայէին՝ չէին կրնար ճանչնալ Զայն, կարծես իրենց յիշողութիւնը փակուած էր:

Իմաստութիւն Քրիստոս, Իր խաղցր մօտեցումով կը հարցնէ Իր նոր բարեկամներուն թէ ի՞նչ կը վիճէին ճամբուն վրայ: Կղէովպաս զարմանքի շարժումով մը կը պատասխանէ Յարուցեալին, ըսելով.

«Երուսաղէմի մէջ միայն դո՞ւն ես որ չես իմացած թէ ինչեր կատարուեցան այնտեղ այս օրերուս ... որ կը վերաբերի Յիսուս Նազովրեցիի. որ եղաւ մարգարէ մարդ, հզօր՝ գործերով և խօսքերով, Աստուծոյ և ամբողջ ժողովուրդի առջեւ, և թէ ինչպէս ... մահուան դատաստանի մատնեցին ու խաչը հանեցին զայն: Մենք կ՛ակընկալէինք որ Ա՛ն պիտի փրկէր Իսրայէլը:

«Եւ մեզ զարմացուցին մեր մէջէն քանի մը կիներ, որոնք ըսին թէ հրեշտակներու տեսիլք ալ տեսած էին, որոնք Յիսուսի մասին կ՛ըսէին թէ կենդանի է Ան»:

Յիսուս կը դիտէ Իր աշակերտները որոնց դաստիարակած էր երեք տարի, բարոզած Իր "Երանելիները", նախաձայնած Իր մահն ու

խաչելութիւնը և յարութիւնը: Քրիստոս Իր անսպառ համբերութեամբ կրկի՛ն կը բացատրէ անոնց ա՛յն ինչ որ պատմած էր բազմաթիւ անգամներ, ըսելով.

«Ո՛վ մարդիկ, որ անմիտ և թուլասիրտ էք՝ հաւատալու համար բոլոր այն բաներուն, զոր խօսեցան մարգարէները: Չէ՞ որ Քրիստոս պէտք է այդ նոյն չարչարանքները կրէր և այնպէս մտնէր իր Փառքին մէջ»:

Այս Անծանօթ Ուղեւորին բացատրութիւններէն մագնիսացած չնշմարեցին թէ արդէն հասած էին իրենց գիւղը: Յիսուս այնպէս ձեւացուց, թէ Ինք աւելի երկար ճամբորդութիւն մը ունի ընելիք: Սակայն հրապուրուած այս Անծանօթին բացատրութենէն, հրաւիրեցին ու ստիպեցին Զայն որ իրենց յարկէն ներս գիշերէ ու յաջորդ օրը ճամբայ դնեն Զինք: Քրիստոս մեծամտութիւն չունի: Ա՛ն որ Զինք կը հրաւիրէ, անոր բով կ՛իջեւանի:

Կիները երեկոյան ճաշը պատրաստեցին ու ամէնքը բոլորուեցան սեղանին շուրջ ընթրելու: Որպէս յարգանք իրենց իմաստուն Հիւրին, խնդրեցին այս Օտարականէն որ Ի՛նք օրհնէ սեղանը:

«Եւ Յիսուս առնելով հացը՝ օրհնեց, կտրեց ու տուաւ անոնց: Եւ անոնց աչքերը բացուեցան ու ճանչցան. իսկ Ինք անոնց աչքին աներեւոյթ եղաւ: Եւ անոնք ըսին իրարու. "Մեր սրտերն ալ միթէ չէի՞ն ճմլուէր մեր ներսէն, երբ ան ճամբան կը խօսէր մեզի հետ»:

Հեթանոս աստուածներու ձեռքին մէջ կը տեսնուէր հրեղէն նետեր, նիզակներ և շանթեր, իսկ մեր Տէրը Քրիստոս երբ բարձրացուց և օրհնեց աստուածապարգեւ հացը, Անոր Ձեռքերուն մէջ տեսնուեցան *խաչելութեան* գամերուն նշանները: Քրիստոսի վիրաւոր Ձեռքերը ճեղքեցին անհաւատութեան խաւարը ու փայլատակեցին հաւատքի և յոյսի արշալոյսը: Հեթանոս աշխարհ ճանչցաւ Աստուած ճշմարիտը ո՛չ որովհետեւ քրիստոնեայ իմաստասէրներ *տրամաբանութեամբ* միայն փաստեցին Անոր Աստուածայայտնութիւնը, այլ՝ *նահատակութեամբ* և անձնազոհութեամբ: Նոյնպէս եկեղեցին, եթէ չի ցուցադրէ ի՛ր ալ խաչելութիւնը, տառապանքի՛ն ցաւը, աշխարհ պիտի չկարենայ ճանչնայ զԱստուած: Մեզմէ քանինե՞ր տառապած են Աստուծոյ համար ու քանինե՞ր զոհուած, ճանչցնելու Քրիստոս Փրկիչը իրենց հարազատներուն: Ի՞նչ են մեր հաւատացեալ ըլլալու նշանները: Եկեղեցւոյ մէջ հանգստաւէտ նստարան-

ներու մէջ Ս. Պատարագը ունկընդրե՞լ: Այո, այդ շատ մեծ վկայութիւն մըն է, բայց ո՛չ բաւարար: Մարդ արարածը մի միայն *տառապանքով* կը սորվի ու զոհաբերելո՛վ կը վկայէ:

Յիսուս ինչո՞ւ անոնց աչքին աներեւոյթ եղաւ: Լաւագոյն չէ՞ր որ Ան գիշերէր անոնց հետ ու շարունակէր Իր բացատրութիւնները: Ո՛չ, Քրիստոս ծամբու երկայնքին պատմած էր ի՛նչ որ կարելի էր հաւատալու: Ան ժամանակ չունէր շատախօսելու: Այժմ հաւատացեալներո՛ւ ժամն էր վկայելու և խօսելու իրենց Տիրոջ Յարութեան մասին: Հաւատացեալին գործը միայն եկեղեցիէ ուրիշ եկեղեցի երթալ ու զանազան քարոզներ մտիկ ընել չէ՛: Հաւատացեալը նախ տեսնելու է Քրիստոսը ի՛ր տան մէջ, իր ծառայութեա՛ն ու նուիրումին մէջ, ու ապա վկայելո՛ւ է իր տեսածը: Քրիստոս ճանճրացած է համտեսող ու բազկաթոռեան հաւատացեալներէ, Ան կ՛ուզէ որ մենք դառնանք վկայո՛ղ ու գործօ՛ն քրիստոնեաներ:

Յիսուս Մանուկին Ծնունդը տեղի ունեցած էր Բեդլեհէմի ախոռի մը մէջ ու Անոր Յարութեան հիւրասիրութիւնը տեղի ունեցաւ Էմմաուսի խրճիթի մը մէջ: Քրիստոս Իր լուսեղէն Մարմինով ու յաղթական Յարութեամբ մահէն կեանքի ու կրաւորական կեանքէն առատահոս ապրումի փոխակերպած էր Կղէովպասն ու անոր ընկերը: Յարուցեալին տեսանելի ու շօշափելի ներկայութիւնէն խանդավառ, փոխանակ գիշերելու իրենց տան խրճիթը, անոնք նետուեցան իրենց եկած ճամբան և ուղղուեցան դէպի միւս աշակերտները: Ոչ թէ հոն հանգչելու ու ճնանալու, այլ աւետելո՛ւ իրենց Վարդապետին Յարութիւնը: Դէպի Երուսաղէմ ճամբուն վրայ միայն մէկ նիւթ կը խօսէին ու կը կրկնէին իրարու, ըսելով.

«Միթէ մեր սրտերը չէի՞ն այրեր մեր ներսէն, երբ ան ճամբան կը խօսէր մեզի հետ. և ինչպէ՛ս կը բացատրէր մեզի Գրուածքները: Ինչո՞ւ չկրցանք ճանչնալ Զինքը այն ատեն, ինչո՞ւ չկրցանք»: Ու ապշահար իրարու կը նայէին անխօս ու ամօթահար:

Կէս գիշերը անց առանց շունչ առնելու հասան աշակերտներուն: Աշակերտներէն ոմանք արթուն էին իսկ ուրիշներ քնացած: Երբ զարկին դուռը, աշակերտները մեծ զգուշութեամբ բացին, ու անմիջապէս կղպեցին դուռը հրեաներուն վախէն: Հասնող երկու աշակերտներուն վկայութիւնն ու խանդավառութիւնը աւելի ապշութեան մատնեց մնացեալները, փոխանակ զիրենք հաւատքի բերելու: Կիներուն վկայութիւնը, թէ հրեշտակներու տեսիլք տեսած են ու Մարիամ Մագդաղենացիին վկայութիւնը, թէ ինք Տէրը տեսաւ, ազդեցութիւն չէր գործած: Այս երկու աշակերտներուն վկայութիւնը թէեւ սարսեց իրենց յամառ կեցուածքը սակայն համոզիչ չէր: Աշակերտներուն բազմութիւնը չէր կրնար ընդունիլ, որ իրենց Վարդապետը եթէ Յարութիւն առած է, ինչո՞ւ միայն անհատներու կ՛երեւի ու ո՛չ

բոլորին միատեղ: Քրիստոս ինչո՞ւ նախասիրութիւն կ՚ընէ, և ինչո՞ւ համար հեռաւոր Էմմաուս գիւղի խրծիթին մէջ կը յայտնէ Ինքզինքը: Ի՞նչ է այս խտրութիւնը:

Աշակերտները կը հաւատայի՛ն մեռելոց յարութեան, որպէս վերջին Դատաստան, բայց ո՛չ իրենց Վարդապետին: Այդ օր իրենց միտքը խծողուած էր աննախընթաց հարցումներով որոնք կը խեղդէին իրենց հոգին:

Կարդանք իրենց մտքին հարցումներն ու հետեւինք իրենց դատողութեան:

1. Յիսուս եթէ իրապէս յարութիւն առած է, ըսել է թէ Ան ճշմարտապէս Աստուածորդի՛ է: Բայց կարելի՞ է ըմբռնել, որ Աստուած թող տայ որ Իր Որդին սպաննուի ու մեռնի այն ալ եղերական ու ամօթալի մահով:

2. Եթէ Աստուած կարող է յարուցանել Իր Որդին ու յաղթել մահուան, ինչու կայծակնաբոց շանթով մը չէր մահացուցած Պիղատոսը՝ Իսրայէլի բռնատէրը:

3. Ինչո՞ւ թոյլ տուած էր Հռոմէացի հեթանոս զինուորներուն որ խաչեն Իսրայէլի Մեսիան, ու չէր բարացուցած անոնց բազուկները:

4. Ի՞նչ բարի նպատակի համար թող տուած էր, որ Իր Որդին բաշխուի փողոցներու մէջ ու անարգուի մեղաւորներու կողմէն:

Այսպէս կը տրամաբանէին աշակերտներէն ոմանք իրենք իրենց մէջ ու չէին կրնար եզրակացութեան յանգիլ ու շուարած էին: Ոչ կ՚ուզէին հաւատալ ու ոչ ալ ուրանալ վկայողներուն տեսածները: Աշակերտները՝ մինչեւ Հոգեգալուստ չըմբռնեցին թէ Յիսուսի մահը *փրկարա՛ր* մահ է, *հաշտեցնո՛ղ* մահ է, մահ մը որ վերջ պիտի դնէ մահուան:

> «Աստուած Իր Որդիին մահովը մեզ Իր հետ հաշտեցուց երբ տակաւին թշնամի էինք Իրեն, հիմա որ ա՛լ հաշտուած ենք՝ որքա՜ն աւելի վստահութեամբ կրնանք ըսել՝ թէ պիտի փրկուինք Քրիստոսի կեանքով»--Հռոմ. Ե. 10:

Աշակերտները որպէս սուգի, անորոշութեան ու պապանձումի, սմբած ու անօթի, սպասումի մը երազը կ՚ապրէին:

Կէս գիշերէն վերջ երբ ամբողջ Երուսաղէմ խաւարի ու լռութեան մէջ էր, փայլատակեց գերբնական լոյս մը, ու այդ լոյսին մէջէն երեւցաւ Անսպասելին՝ իրենց Յարուցեալ Վարդապետը, Փրկիչը աշխարհին: Քրիստոս հազիւ երեւցած բոլորին, անոնք լսեցին իրենց ծանօթ բնքուշ ձայնը.

«Մի՛ վախնաք, խաղաղութի՛ւն ձեզի»:

Լռութիւնը կը շարունակէր ու Յարուցեալ Վարդապետը, մի առ մի յուզումնախառն հայեացքով, դիտեց Իր սիրելի աշակերտները յիշելով զանոնք իրենց ինքնատիպ անուններով: Պապանձումն ու շփոթութիւնը այնքան խո՜ր էր, որ ոչ ոք պատասխանեց Քրիստոսի «Խաղաղութիւն ձեզի» ողջոյնին:

Փարատելու համար աշակերտներուն պապանձումն ու խուլ լռութիւնը, Խաչեցեալը հարցուց. «Ինչո՞ւ խռոված էք, և ինչո՞ւ ձեր սրտերուն մէջ կասկածներ կը ծագին. տեսէ՛ք իմ ձեռքերս ու ոտքերս, որովհետեւ նոյն ինքն ե՛ս եմ: Ծօշափեցէ՛ք զիս և պիտի տեսնէք որ միս ու ոսկոր ունիմ, բան մը՝ որ ոգին չ՛ունենար»:

Ասիկա ըսած ատեն երկնցուց Ձեռքերը ու ցոյց տուաւ անոնց որ տեսնեն: Ուրիշներ որ իրենց ապշութենէն դեռ ընկողմանած էին, ցատկեցին ու ծնրադրեցին երկրպագելու Զայն ու տեսան մերկ Ոտքերուն վրայ խորունկ նշանները գամերուն: Աշակերտները կը վախնային դպչելու Անոր որ յանկարծ աներեւոյթ կ՛ըլլայ ինչպէս որ երեւցած էր: Անոնք տեսան որ Ինքն էր, Քրիստոս՝ իր դէմքով, Իր ձայնով ու խաչելութեան անժխտելի հետքերով: Աշակերտներուն մէջ ամէնէն ամօթահարը Պետրոսն էր, որ թէպետ պաշտպան կանգնած էր իր Վարդապետին, սակայն երեք անգամ ուրացած էր Զայն: Աշակերտները կը դիտէին իրենց երկնառաք Վարդապետը, սակայն Պետրոս միշտ գետին կը նայէր:

Ջնջելու համար Իր աշակերտներուն վերջին կասկածներն ու վարանումները, Յիսուս հարցուց անոնց.

«Ուտելիք բան մը ունի՞ք հոս»:

Անոնք ալ Իրեն տուին խորոված ձուկի կտոր մը և մեղրի խորիսխ, և Ինք անոնց դիմաց կերաւ ու մնացեալը վերադարձուց: Քրիստոս՝ Իր ուտելովը, դաստիարակեց աշակերտները անոնց հասկցած ձեւով: Մարդ արարածը երկնային լեզուով չըմբռներ, հողաշէն մարդը մի միայն նիւթականո՛վ կը հասկնայ: Այդ էր պատճառը Յիսուսի ուտելուն: Ան ցոյց տուաւ իր սիրելիներուն թէ Ինք ուրուական մը չէ՛ երազային ցնորք մը չէ՛, այլ իրաւապէս իրենց Վարդապետը այնպէ՛ս ինչպէս ծանչցած էին Զինք:

Քրիստոսի 12 աշակերտներէն Յուդայ՝ իր վարդապետը մատնելէն յետոյ, ցաւատանջ ու խղճահար իր մեղանչումին համար, գնաց ու ինքզինքը կախեց: Երկուորեակ Թովմաս յուսահատ ու փշրուած երազներուն պատճառաւ լքած էր աշակերտներուն ընկերակցութիւնը: Ան կ՛ամչնար որ իր կեանքին երեք տարիները անցուցած էր ունայն ու հետապնդած ցնորական տեսիլքներ աշակերտելով Նազարէթի ինքնակոչ մարգարէ մը: Կեանքէն հիասթափուած ու մեկուսացած կը ծրագրէր թէ ի՞նչ կրնար ընել և ուրկէ՞ պիտի սկսէր իր նոր կեանքի ասպարէզը:

Տան դռան անակնկալ ու շարունակական զարկը, յանկարծ սթափեցուց զինք իր մտորումներէն: Երբ բացաւ դուռը ի՜նչ անսպասելի այցելութիւն իր ուխտեալ ընկերներէն: Առաջին յանկերգը. «Տեսա՜նք Տէրը, այո, Տեսա՜նք Վարդապետը» աղաղակը երբ լսեց, կարծեց թէ իր ընկերները խելագարած են: Թովմաս միշտ ինքզինք գերադաս նկատած էր, որովհետեւ ուրիշներու նման Գալիլեացի համեստ ձկնորսներու խումբին չէր պատկաներ: Մտաւորականի հովեր ունէր ու իր Վարդապետին խաչելութենէն վերջ հաւատքէ պարպուած սնանկ հոգի մը դարձած էր: Խաչին գայթակղութենէն վերջ՝ Թովմաս շատ հեռու էր վերադառնալու հաւատքի, պարզ "ըսի ըսաւ" ներով ու կրկին խաբուիլ: Մանաւանդ շատ վստահութիւն չունէր իր խաբուած ընկերներուն, մանաւան Պետրոսին, որ խոստացած էր պաշտպանել իր Տէրը նոյնիսկ իր մահուան գնով: Մանաւանդ բոլորն ալ իրեն նման վախցած ու բախած էին:

Գոռոզ ու հաւատամերժ Թովմաս առանց վարանելու և խպնելու ըսաւ իր ընկերներուն. *«Եթէ Անոր Ձեռքերուն վրայ չտեսնեմ գամերուն նշանը և իմ մատներս գամերուն տեղերը չդնեմ ու իմ ձեռքս չմխրճեմ անոր կողին մէջ՝ չեմ հաւատար»:*

Ի՜նչ մեծ ու խո՜ր էր Թովմասի անհաւատութիւնը: Ան կ՚ուրանայ հաւատքը՝ հոգւոյն գերագոյն աչքը. յետոյ կ՚ուրանայ նաեւ նիւթական ու մարմնակա՜ն աչքը: Ան իր վստահութիւնը դրած է միայն իր *ձեռքերուն* վրայ: Կը վախնայ որ նոյնիսկ աչքը զինք կը խաբէ ու կ՚ըսէ. «Իմ ձեռքս չմխրճեմ անոր կողին մէջ՝ չեմ հաւատար»: Թովմաս նմուշն է 20րդ Դարու նիւթապաշտ բաղաքակրթութեան: Անոր բարեկամները ի զուր կը ջանան համոզել զինք հաւատալու թէ իրենց Վարդապետը Յարութիւն առած է ու երեւցած բոլորին, բացի իրմէ, որովհետեւ լքած էր միաբանութեան միասնականութիւնը:

Ութ օր վերջ աշակերտները դարձեալ հաւաքուած են՝ Թովմասն ալ իրենց հետ: Ան թէեւ չէր հաւատար Յիսուսի Յարութեան, սակայն երեք տարիներու բարեկամութեան սիրոյն ջանաց պահել անոնց ընկերակցութիւնը փաստելու համար, թէ որքան սխալած էին անոնք... : Մեծ իրարանց մը կար ու տեղի կ՚ունենար վիճաբանութիւն որուն յաղթականն էր Թովմաս: Ան՝ ուսեալ էր, իսկ Գալիլեացիները անուս ձկնորսներ:

Յանկարծ լսուեցաւ երաժշտութեան ձայնի նման մեղեդի մը որ լսելի դարձաւ բոլորին: Այդ երկնագեղ մեղեդին նախաձայնն էր Յարուցեալի երեւումին ու ահա աներեւոյթ եթերի ձայնին մէջէն մարմնացաւ նոյն Ինքն՝ Քրիստոս, որ կանչած էր զիրենք հետեւելու Իրեն: Յաղթական Յարուցեալը պտըտցուց Իր խորաթափանց Աչքերը գտնելու համար *հերոս նիւթապաշտը:* Ան եկած էր Թովմասին համար: Ան չէր կրնար լքել Իր մէկ հատիկ գառնուկը որ կորսուի: Քրիստոսի համար Իրե՜ն

հաւատացողները "թիւ" մը չեն, այլ "անուն" մը՝ արժէքաւոր անձնատրութիւն մը և Յիսուս կը կանչէ զանոնք իրենց անունովը, ըսելով.

«Թովմաս. բե՛ր քու մատներդ և դի՛ր այստեղ ու տե՛ս իմ
ձեռքերս. և բե՛ր քու ձեռքդ ու մխրճէ՛ Իմ կողիս մէջ.
անհաւատ մի՛ ըլլար, այլ՝ հաւատացեալ»:

Խեղճ Թովմաս չհամարձակեցաւ մատը վէրքերուն մէջ դնել, և ոչ ալ ձեռքը կողին: Բայց խոստովանեցաւ զղջմամբ ու ըսաւ.

«Տէ՛ր իմ և Աստուա՛ծ իմ»:

Մարդեղութեան փրկարար գործութիւն Քրիստոս, խաչելութենէն առաջ հաւաքած էր Իր աշակերտները ու առանձնացած Փիլիպպիան Կեսարիայ պատրաստելու համար զանոնք աւետարանչական արշաւի: Հօրմէն Անբաժանելի Յիսուս Իր դաստիարակութեան ընթացքին հարցուցած էր անոնց, թէ ո՞վ կը կարծեն և որո՞ւ կը նմանցնեն իրենց Վարդապետը: Աշակերտները անակընկալի եկած կը պապանձին ու կը շուարին թէ ի՞նչ ըսեն: Պետրոս աշակերտ, հոգեկան լուսաւորումի ազդեցութեան ներքեւ կը պատասխանէ ըսելով.

«Դուն Քրիստոսն ես, կենդանի Աստուծոյ Որդին»:

Աշակերտները հաւատացին Պետրոսի դաւանութիւնը, սակայն առանց ըմբռնելու սոյն հաւատքին գործութիւնը: Իրենց Վարդապետին խաչելութիւնը խորտակած էր ոչ միայն իրենց հաւատքը, այլ նաեւ իրենց յոյսն ու ապագայի տեսիլքը: Այժմ Քրիստոսի Յարութենէն յետոյ անոնք պիտի հաւատային ո՛չ թէ որովհետեւ իրենցմէ մին ճշմարտութի՛ւն մը յայտարարած էր, այլ իրե՛նք դարձան կենդանի՛ վկաները յաւերժական ճշմարտութեան: Թերահաւատ Թովմաս իր Վարդապետը ոչ միայն «Կենդանի Աստուծոյ Որդի» կը կոչէ, այլ «ԻՄ Տէրս ու Աստուածս»: Վերածնած ու փոխակերպուած Թովմաս ոչ միայն կը հաւատայ, այլ ***միացա՛ծ*** է, նոյնացած է իր Վարդապետին հետ:

Քրիստոսի պատասխանը Թովմասին կ՛ըլլայ երանաշնորհ ու նաեւ խթանող: Ան կ՛ըսէ. Որովհետեւ

«Դուն զիս տեսար և հաւատացիր, երանի՛
անոնց որ չեն տեսած ու կը հաւատան»:

Քրիստոս շատ մը "Երանելիութիւններ" նկարագրած է Մատթէոսի Աւետարանին մէջ: Թովմասի ըսած Երանութիւնը թէ՛ վերջինն է ու թէ՛ ալ

մեծագոյնը. «Երանի՛ անոնց որ չեն տեսած ու կը հաւատան»: Հաւատալը տեսողութեամբ չգործադրուիր, այլ անձնանուիրումով: Իրականութիւն մը տեսնալէ յետոյ հաւատալու կարիքը կը չգոյանայ: Հաւատալը հաւատքն է անհաւատալիին ջերմօրէն ու ամբողջ էութեամբ: Թովմաս իր վերածնունդով եղաւ սուրբ մը, դարձաւ վկայ մը իր Տիրոջ Յարութեանը ու նահատակուեցաւ իր առաքելութեան ծանապարհին, բայց չկրցաւ մասնակից ըլլալ ԵՐԱՆԵԼԻՆԵՐՈՒ հոյլին: Պօղոս առաքեալ որ չէր աշակերտած Յիսուսի ու չէր տեսած Յարուցեալը, մասնակից եղաւ *երանելիներու* երամին: Քրիստոսի ձայնը երկնքի խորութիւններէն կը շարունակէ հնչել քաղցր սրինգի նման ու կը հրաւիրէ բեզ և զիս մասնակցելու սոյն երանելիներու խումբին: Կ'ուզե՞ս դաւանիլ ու ըսել լուսեղէն Յարուցեալին. «Իմ Տէ՛ր ու Իմ Աստուածս»:

Քրիստոս Իր Յարութենէն յետոյ կրկի՛ն շարունակեց ուսուցանել աշակերտները: Ան երբ վերջացուց ուտելը, չմեկնեցաւ, այլ շարունակեց լուսաւորել անոնց միտքը: Ան բացաւ անոնց միտքերը, որպէսզի հասկնան Սուրբ գիրքերը, և ըսաւ անոնց.

«Գրուած է, որ Քրիստոս այսպէս պէտք էր չարչարուէր և երեք օր ետք յարութիւն առնէր. անոր անունով ապաշխարութիւն և մեղքերու թողութիւն պէտք էր քարոզուէր բոլոր ժողովուրդներուն՝ Երուսաղէմէն սկսեալ: Դուք այս բոլորին վկան էք: Եւ ահա Ես ձեզի պիտի ղրկեմ Հօրս տուած խոստումը: Մնացէ՛ք Երուսաղէմի մէջ, մինչեւ երկինքէն զօրութիւն ստանաք»:

Քրիստոս պիտի մեկնէր, սակայն մեծագոյն մխիթարութիւնը ա՛յն էր, որ անոնք որքը պիտի չմնային, այլ պիտի ստանային Հօրը խոստումը՝ Սուրբ Հոգին: Որչափ աւելի կը խօսէր Յիսուս, անոնք այնչափ աւելի կը քաջալերուէին ու կը լուսաւորուէին: Քրիստոսի ամենէն յուսադրիչ խոստումը՝ Իր *Երկրորդ Գալուստն* էր երբ Ան պիտի յայտնուէր ու աշխարհի թագաւորութիւնը Ի՛նք պիտի ստանցնէր:

«Եւ ես վերջին օրը յարութիւն պիտի տամ անոր»

Քրիստոսի պանծալի Յարութեան մեծագոյն գրաւականը, Անոր հիմնած եկեղեցին է այսօր: Քրիստոսի Եկեղեցին կրնայ կորսնցուցած ըլլալ Իր հմայքը, կրնայ իր մէջ ունենալ ուրացողներ, կեղծաւորներ ու վարձկաններ, սակայն եկեղեցւոյ դուռը բաց է լայնօրէն: Աշխարհի մեծագոյն կայսրութիւնները կործանած են, դրամական ամենահարուստ հաստատութիւնները սնանկացած են, պատմական թագաւորութիւնները

արժէքազրկուած են, հեթանոս կրօնքներ ու աստուածամերժ դասաւանդութիւններ անյայտացած ու անոնց կարծեցեալ իմաստութիւնը դադրած: Միայն մէ՛կ հաստատութիւն մը կը գոյատեւէ դարերէ ի վեր՝

Քրիստոսի Եկեղեցին:

Ան գոյատեւած է ո՛չ թէ սուրով ու նիզակով, այլ հաւատքով, անձնազոհութեամբ, ծառայութեամբ ու նահատակութեամբ: Եկեղեցին կը գոյատեւէ ու պիտի շարունակէ՛ գոյատեւել, որովհետեւ Անոր Տէրը Յիսուս Քրիստոս յարեաւ մեռելներէն ու պիտի յարուցանէ բոլոր Իրեն հաւատացողներն ու Զինք սիրողները: Ա՛յս Յարութեան պատգամը, զօրութիւն է և իրական ծշմարտութիւն:

20րդ Դարու մարդկութիւնը Էմմաուսի ճամբորդներուն պէս չի տեսներ իր բովէն բալող Տէրը, իրեն հետ խօսող Լոյսը, ու յուսհատ կը բալէ, դեռ չէ հասած հանգրուանը, տակաւին չէ ճանչցած Տէրը, դեռ Անոր հետ սեղանի չէ նստած ու ճաշակած Անոր օրհնութեան հացէն:

1. Քանինե՛ր դեռ խաւարի մէջ կը խարխափեն առանց Յարութեան հաւատալու:
2. Հրաշազան ու արեւափառ հրեշտակը կանգնած թափուր գերեզմանին վրայ կը հնչեցնէ զանգը.

«Ձի՞ խնդրէք զկենդանին ընդ մեռեալս,
չէ աստ, այլ **ՅԱՐԵԱՒ»:**

Խ Ա Ջ Ը

Թէ պաշտումի թափն ունենաս՝
Տէրն զոյգ մը թեւ քեզի կու տայ,
Որպէս զի Իր Ուժը անհաս
Սաւառնացնես երկրի վըրայ։

Թէ տեսիլներ ունենաս դուն՝
Յայտնութիւն մ՛ալ քեզի կու տայ,
Որպէս զի Ի՛ր Կամքը արթուն
Հանդիսացնես երկրի վըրայ։

Թէ բարձունքէ մ՛իսկիս իր հետ՝
Ինքը քեզի շե՛շտ մը կու տայ,
Որպէս զի Իր Խօսքը յաւէտ
Արձագանգես երկրի վըրայ։

Իսկ Իր լոյսին թէ երթաս մօտ՝
Ինքը քեզի ջահ մը կու տայ,
Որպէս զի Իր Փառքն անաղօտ
Վարդավառես երկրի վըրայ։

Թէ համբուրուիս հետ Իր վէրքին՝
Ինքը քեզի կեանք մը կու տայ,
Որպէս զի Իր Շունչը անգին
Ոգեւորես երկրի վըրայ։

Ու այդ Ուժը, այդ Կամքն ու Խօսք
Այդ Կայծն ու Վրէժ, այդ Փառքը սոսկ,
Այդ Շնորհն ու Շունչ, այդ Յոյսն համայն
Քեզի տըրուած ԽԱՋՆ է միայն։

--Շահան Ռ. Պէրպէրեան